



گروه بین المللی بحران

# اروپا و نجات توافق هسته ای ایران

گزارش 185 بخش خاورمیانه و شمال آفریقا | 2 مه 2018

Headquarters

**International Crisis Group**

Avenue Louise 149 • 1050 Brussels, Belgium

Tel: +32 2 502 90 38 • Fax: +32 2 502 50 38

[brussels@crisisgroup.org](mailto:brussels@crisisgroup.org)

## فهرست مطالب

i.....	چکیده
1.....	I. پیش‌گفتار
3.....	II. میان دو سنگ آسیاب
7.....	III. برگ رونشده ی ایران
10.....	IV. نقشه جایگزین اروپا
16.....	V. نتیجه

### پیوست‌ها

17.....	A. نقشه ایران
18.....	B. در باره‌ی گروه بین‌المللی بحران
19.....	C. فهرست گزارش‌ها و تحلیل‌های گروه بین‌المللی بحران در باره‌ی خاورمیانه و شمال آفریقا از سال 2015.....
21.....	D. فهرست اعضای هیئت امنای گروه بین‌المللی بحران

## یافته های اساسی

**مسئله جدید چیست؟** ایالات متحده تهدید می کند به خروج از توافق هسته ای سال 2015 با ایران، اگر آنچه را که آمریکا "معایب فاجعه بار" برجام می خواند تا 12 ماه می اصلاح نشود. اروپا برای کسب رضایت و آشننگن بدون آزردن ایران در تکاپوست، اما چشم اندازها تیره و تار به نظر می آیند.

**اهمیت موضوع در چیست؟** خروج یک جانبه آمریکا از توافق می تواند آن را بلافاصله از بین ببرد؛ بلا تکلیفی طولانی مدت سرنوشت توافق ممکن است سبب مرگ تدریجی اش شود، چرا که جو در تهران هم به تدریج بر علیه برجام تغییر می کند. ایران می تواند توافق را بر هم زند؛ ایالات متحده یا متحدان خاورمیانه ای اش را هدف قرار دهد؛ یا حتی از معاهده منع گسترش سلاح های هسته ای خارج شود – که همه این موارد آشفتنگی منطقه را شدت می بخشند.

**چه باید کرد؟** اروپا می بایست یک طرح جایگزین برای نگه داشتن طرف ایرانی در توافق بدون توجه به این که ترامپ چه تصمیمی در روز 12 می می گیرد، طراحی کند. این طرح می بایست شامل تدابیر اقتصادی کوتاه مدت و میان مدت برای تسهیل تجارت مشروع با ایران، مشروط به تداوم پایبندی ایران به توافق هسته ای و تدابیری برای اصلاح بانک ها و کاهش تنش های منطقه ای باشد.

Headquarters

**International Crisis Group**

Avenue Louise 149 • 1050 Brussels, Belgium

Tel: +32 2 502 90 38 • Fax: +32 2 502 50 38

[brussels@crisisgroup.org](mailto:brussels@crisisgroup.org)

## چکیده

توافق هسته ای میان ایران و گروه 1+5 (که همچنین با عنوان E3/EU+3 نیز شناخته می شوند) در حال تبدیل شدن به یک پیروزی شکست آمیز و پرزیران است. از زمان روی کار آمدنش در ژانویه 2017، رئیس جمهوری ایالات متحده امریکا دونالد ترامپ کمر به از بین بردن برنامه جامع اقدام مشترک (برجام) بسته است. یک سال بعد، او اعلام کرد که ایالات متحده بر خلاف پایبندی مداوم ایران که توسط یک مرجع مستقل تایید شده، از این توافق خارج خواهد شد، مگر آنکه کنگره آمریکا و متحدان اروپایی بتوانند "معایب فاجعه بار" این توافق را تا تاریخ 12 می اصلاح کنند. اسرائیل، همزمان با افزایش تنش های منطقه ای، مدعی شده که ایران در مورد گذشته برنامه هسته ای اش واقعیت را کتمان کرده و آرزو دستیابی به سلاح هسته ای در آینده را کنار نگذاشته است. اروپا تلاش های لحظه آخری برای حل چالش های ترامپ انجام داده است. اما ممکن است به یک طرح پشتیبان برای نجات توافق هسته ای نیاز داشته باشد، چنانچه آمریکا از آن خارج شود یا تعهداتش را همچنان نصفه و نیمه انجام دهد.

مذاکره کنندگان ایالات متحده با بریتانیا، فرانسه و آلمان که به طور جمعی E3 نامیده می شوند، پیشرفت هایی در جهت رفع نگرانی های کاخ سفید داشته اند. در هفته آخر ماه آوریل، رئیس جمهور فرانسه امانوئل ماکرون و صدراعظم آلمان آنگلا مرکل به واشنگتن سفر کردند تا فشار های نهایی را برای به نتیجه رساندن مذاکرات وارد آورند. با این حال، با وجود کیفیت متغیر سفر ماکرون (امید به حصول یک موضع مشترک در ابتدا و سپس اقرار به نداشتن یک "طرح جایگزین" و در آخر پنبه کردن رشته های امید)، موفقیت تلاشهای آنان تا حد زیادی زیر سوال است. در واقع، حتی اگر رضایت ترامپ قابل دستیابی باشد، سایه عدم قطعیت به احتمال زیاد بر سر توافق سنگینی خواهد کرد، بنابراین منافع اقتصادی ایران تحلیل خواهد رفت و انگیزه های تهران برای باقی ماندن در توافق کم خواهد شد.

از زمان اولتیماتوم ترامپ، مذاکره کنندگان، چهار نگرانی اصلی را مورد بحث قرار داده اند: برنامه موشک های بالستیک ایران، سیاست های منطقه اش، بازرسی از مراکز هسته ای ایران و بندهای موسوم به بند غروب در برجام که به محدودیت های زمان دار توانایی های هسته ای ایران اشاره دارد. به نظر می رسد اروپا و آمریکا به یک تفاهم کلی خصوصا درباره سه مورد اول رسیده اند. اما E3 بر اینکه به صورت یک جانبه مفاد برجام را تغییر ندهند، تاکید می کنند، که به این معنی است که برخلاف خواسته کاخ سفید آنها با اعمال خودکار تحریم ها بر ایران اگر فعالیت های هسته ای اش را مطابق با برجام گسترش دهد، موافق نیستند. آن ها همچنین متقاعد نشده اند که ترامپ هرگز به توافقی که به آن به صورت مداوم انتقاد دارد، متعهد بماند. در واقع، آن ها نگرانند که او هرگونه سازشی را که مذاکره کنندگان بر سرش توافق کنند را رد کند.

دولت ترامپ چهار گزینه کلی دارد: رسیدن به یک نوع تفاهم با کشورهای E3 که مستلزم پایبندی آمریکا به برجام و ادامه تعلیق تحریم های مرتبط با فعالیت های هسته ای آمریکا است؛ به تعویق انداختن تصمیم به تعلیق تحریم ها برای یک بار دیگر برای دادن وقت بیشتر به مذاکرات با E3؛ خودداری از تعلیق تحریم ها اما به تاخیر انداختن اعمال آنها، برای دادن وقت بیشتر برای مذاکره با E3؛ یا خروج از توافق، خودداری از تعلیق تحریم ها و شروع به جریمه کسانی که آن ها را نقض کنند. گزینه اول بهترین گزینه است اما احتمال آن براساس آنچه ماکرون در پایان دیدارش گفت و سخنان جنجالی نتانیاهو بسیار کم است. سه گزینه دیگر را می توان از نامطلوب تا مخرب دسته بندی کرد. هر کدام حداقل می تواند موجب ایجاد ابهامی زیان بار در مورد سرنوشت توافق هسته ای شوند.

روسیه، چین و ایران غایبان این مذاکرات بوده اند. مسکو و پکن هر دو پیوسته حمایت خود را از این توافق اعلام کرده اند. در مورد تهران، هیچ گونه شک و تردیدی وجود ندارد که آنها عزم خود را برای پاسخگویی در صورتی که آمریکا تحریم ها را مجددا وضع کند را جزم کرده اند؛ اما در مورد واکنش آنان نسبت به یک توافق جانبی آمریکا و E3 که برجام را حفظ کند اما پیشنهاد اعمال تحریم های سخت

بر برنامه موشکی و فعالیتهای منطقه ای ایران را مطرح کند و اصرار بر مذاکرات در مورد توافق گسترده تر که همه این موضوعات را دربرگیرد، قطعیتی وجود ندارد. رهبران ایران به تلیخی به پیشنهادات مکرون در مورد تلاش های آمریکا و E3 برای یک توافق گسترده تر با ایران که همه آن موضوعات را در برگیرد، واکنش نشان دادند و آن را به مثابه یک پاداشی برای تهدیدات آمریکا به خروج از توافق با خشنود کردن ترامپ به جای اصرار بر تعهد کامل و اشنگتن به توافق تلیخی کردند.

دیدگاه ها در تهران متفاوت است، اما آنان که از ادامه پایبندی به توافق حمایت می کنند و برای جدا کردن اروپا از آمریکا تلاش می کنند، روز به روز تضعیف می شوند. واکنش ایران به خروج آمریکا یا آنچه که ایران آن را یک تفاهم خصمانه آمریکا و E3 تلیخی می کند، می تواند منجر به این امر شود که ایران تعهداتش در برجام را نقض کند؛ یا نیروهای آمریکا در خاور میانه را هدف قرار دهد؛ یا در افراطی ترین حالت، از توافق خارج شود و حتی پا را فراتر نهاده و از معاهده منع گسترش سلاح های هسته ای خارج شود. همانطور که مذاکرات با آمریکا ادامه می یابد، E3 می بایست مراقب باشد که با توجه به تحولات داخلی ایران به شیوه ای عمل نکند که در تهران به عوض کردن قاعده بازی تفسیر شود: جو داخلی به سرعت در حال تغییر است بر علیه هر گونه سازش با آن چه تهران یک آمریکای غیرقابل پیش بینی و یک اروپای غیرقابل اعتماد می بیند.

در این مقطع، به نظر می رسد در نبود یک ابتکار اروپایی در برابر تهران - و مگر اینکه یک تفاهم لحظه آخری با اشنگتن که بتواند به طور معناداری برجام را حفظ کند- توافق یا بلافاصله از بین می رود یا دچار مرگ تدریجی می شود. برای به حداقل رساندن این خطرات، E3 نمی بایست تمرکز خود را تنها به نگه داشتن آمریکا در برجام معطوف کند، آن ها می بایست چاره ای برای نگه داشتن ایران حتی بدون آمریکا بیاندیشند. همانگونه که E3 مذاکرات خود با آمریکا را تا موعد 12 می ادامه می دهد، آن ها می بایست به فکر یک طرح جایگزین باشند اگر حصول یک توافق جانبی ممکن نباشد یا آمریکا به تضعیف منافع برجام برای ایران ادامه دهد. نقشه جایگزین می تواند موفق شود چنانچه E3 بتواند آن را به ایران به عنوان بسته همکاری اقتصادی با تدابیر کوتاه مدت و میان مدت ارائه دهد. البته، چنین تلاشی منوط به پایبندی پیوسته ایران به برجام و اقدامات معنا دار باری اصلاح موسسات مالی و کاهش تنش های منطقه ای است.

بی تردید خروج یک جانبه آمریکا به طور جدی به برجام آسیب خواهد رساند. گام های پیشگیرانه E3 و اتحادیه اروپا می تواند جلوی مرگبار بودن این آسیب ها را بگیرد.

**واشنگتن/بروکسل، 2 مه 2018**

## اروپا و نجات توافق هسته‌ای ایران

## I. پیش‌گفتار

ترامپ به عنوان منتقد سرسخت برنامه جامع اقدام مشترک (برجام) وارد کاخ سفید شد.<sup>1</sup> عده‌ای بر آن بودند که او بی‌درنگ یا در طول اولین سال ریاست جمهوری‌اش، برجام را لغو خواهد کرد. ولی چنین نکرد، دست‌کم تا اندازه‌ای به دلیل هشدارهای تیم امنیت ملی‌اش درباره پیامدهای ناگوار دیپلماتیک خروج یک‌جانبه – و با توجه به پایبندی ایران به برجام، ناموجه<sup>2</sup> – از برجام. دلیل دیگر این درنگ، بازبینی راهبردی سیاست بین‌سازمانی نهادهای دولتی آمریکا در قبال ایران بود که حدود ده ماه به طول کشید تا کامل شود. در عین حال، دولت ترامپ به صورت ادواری، پایبندی ایران به برجام و ادامه تعلیق تحریم‌ها را که از تصویب کنگره گذشته بود، تأیید کرد، ولی به موازات آن، افراد حقیقی و حقوقی ایرانی را به فهرست تحریم‌های غیرهسته‌ای افزود و از صدور مجوز موافقتنامه‌های تجاری که در برجام مجاز شمرده شده‌اند، خودداری کرد.<sup>3</sup> بازبینی راهبردی، سیاستی عمدتاً فشارمحور در قبال ایران را توصیه کرد؛ همزمان، ترامپ از تأیید برجام خودداری کرد، به این بهانه که تعلیق تحریم‌ها متناسب با اقدامات ایران در اجرای برجام نبوده‌است.<sup>4</sup>

این تصمیم، سرنوشت برجام را به دست کنگره آمریکا سپرد، که – طبق قانون 2015 بازنگری توافق هسته‌ای ایران (INARA) – قدرت تصویب تسریع روند بازگشت تحریم‌های آمریکا علیه برنامه هسته‌ای ایران با یک اکثریت ساده را داشت.<sup>5</sup> با این وجود کنگره که تمایلی به ناخشنود کردن متحدان کلیدی آمریکا از قبیل E3 را نداشت، در عوض تلاش کرد یک مکانیسم بازگشت خودکار تحریم‌ها در صورت گسترش برنامه هسته‌ای ایران پس از انقضای برخی از محدودیت‌های ناشی از برجام در فاصله سال‌های 2026 و 2031 وضع کند.<sup>6</sup> این تلاش، پس از آن که بسیاری از دموکرات‌ها و برخی از جمهوریخواهان پرنفوذ، از در نظر گرفتن اقداماتی که می‌توانست حمایت اروپا را به مخاطره اندازد یا آمریکا را در موضع نقض

<sup>1</sup> بیانیه گروه بحران، "ترامپ و هنر توافق هسته‌ای ایران"، 23 نوامبر 2016.

<sup>2</sup> از زمان اجرای برجام در ژانویه 2016، اژانس بین‌المللی انرژی اتمی در ده مورد جداگانه، پایبندی ایران به تعهدات برجامی‌اش را تأیید کرده است، آخرین مورد در گزارش "راستی‌آزمایی و نظارت در جمهوری اسلامی ایران در پرتو قطعنامه 2231 شورای امنیت سازمان ملل متحد (2015)"، IAEA، GOV/2018/7، 22 فوریه 2018.

<sup>3</sup> ترامپ تا کنون 9 بار تعلیق تحریم‌های ایران را تمدید کرده‌است. ر.ک. گزارش خاورمیانه و شمال آفریقای گروه بحران، شماره 181، گزارش دومین سال اجرای برجام، 16 ژانویه 2018. ایران استدلال می‌کند که مهم‌ترین گواه این که آمریکا بر تعهدات خود پایبند نبوده، خودداری آن کشور از صدور مجوز فروش هواپیماهای غیرنظامی به ایران است. یک دیپلمات آمریکایی به هم‌تایان ایرانی‌اش گفت: "شما از هواپیماهای مسافری برای انتقال تروریست و سلاح در خاورمیانه، از جمله به سوریه، استفاده می‌کنید، و ما امنیت ملی خود را قربانی صدور مجوز نخواهیم کرد." به نقل از "اظهارات برایان هوک، مدیر سیاست‌گذاری برجام در وین"، وزارت خارجه آمریکا، 21 مارس 2018. یک مقام اروپایی گفت که وزارت خزانه داری آمریکا از سال 2017 حتی یک مجوز هم برای هواپیماهای غیرنظامی صادر نکرده‌است، و تعمیر و نگهداری هواپیماهای موجود هم دچار مشکل است. مصاحبه گروه بحران، پاریس، مارس 2018. جلوگیری از فروش هواپیما، ناقض تعهد آمریکا در پیوست 2، بخش B، بند 5 برجام است. ر.ک. [www.un.org/en/sc/2231](http://www.un.org/en/sc/2231). ایران از پرداخت اقساط 80 هواپیما بونئینگ که ایران ایر در سال 2016 خرید خودداری کرده‌است، مبدا مقام‌های آمریکا پیش‌پرداخت را ضبط کنند.

<sup>4</sup> بیانیه گروه بحران، "حفظ توافق هسته‌ای ایران به رغم عدم تأیید ترامپ"، 13 اکتبر 2017؛ "گفته‌های ترامپ در مورد راهبرد آمریکا در قبال ایران"، کاخ سفید، 13 اکتبر 2017؛ پیتر بیگر، "طرف جوش آورد: خشم ترامپ از برجام باعث شتافتن دستیارانش به سوی سازش شد"، واشنگتن پست، 11 اکتبر 2017.

<sup>5</sup> ر.ک. بیانیه گروه بحران، "نجات توافق هسته‌ای ایران"، قانون بررسی توافق هسته‌ای 2015 ایران، پابلیک لا: 114-17، 22 مه 2015.

<sup>6</sup> مصاحبه‌های گروه بحران، کارکنان کنگره، واشنگتن، نوامبر-دسامبر 2017.

برجام قرار دهد ابراز ناخوشایندی کردند، ناکام ماند. <sup>7</sup> در عوض، کنگره عملاً توپ را به زمین E3 برگرداند، و ریاست جمهوریخواه کنگره به دولت آمریکا گفت که اگر با E3 به توافق برسد، با کمال میل آن توافق را تصویب خواهد کرد.<sup>8</sup>

تا ماه ژانویه، ترامپ که از دیرباز ناخشنودی‌اش از تک تک دستاوردهای سلف خود را ابراز کرده بود، کاسه صبرش لبریز شد و تیم امنیت ملی او هم ظاهراً دیگر بهانه‌ای برای تاخیر بیشتر نداشت.<sup>9</sup> در 12 ژانویه، ترامپ تعلیق تحریم‌های آمریکا علیه ایران را تمدید کرد، ولی گفت که اگر کنگره و اروپا، "معایب فاجعه بار" برجام را اصلاح نکنند، دیگر تعلیق تحریم‌ها را تمدید نخواهد کرد، و آمریکا را از برجام بیرون خواهد کشید. ترامپ هشدار داد: "این آخرین فرصت است."<sup>10</sup> طی این بیانات ترامپ ضرب الاجل 120 روزه‌ای را برای انجام شروط کاخ سفید برای "اصلاح" برجام تا پیش از 12 ماه مه 2018 تعیین کرد.<sup>11</sup>

<sup>7</sup> ربکا کیل، "کروکر به قانون مربوط به ایران پس از موعد کلیدی "نسبتاً امیدوار" است"، دهیل، 12 دسامبر 2017.

<sup>8</sup> مصاحبه‌های گروه بحران، اعضای کنگره، مارس 2018.

<sup>9</sup> یک مقام کاخ سفید گفت: "مشاور امنیت ملی، وزیر خارجه و وزیر دفاع به آخر خط رسیده‌اند. آن‌ها دیگر در پی به دست آوردن وقت بیشتر نیستند". مصاحبه گروه بحران، واشنگتن، 19 فوریه 2018.

<sup>10</sup> "بیانیه رئیس جمهور در باره توافق هسته‌ای ایران"، کاخ سفید، 12 ژانویه 2018. گروه بحران، گزارش دومین سال اجرای برجام، همان.

<sup>11</sup> تعلیقی که موعد تمدیدش 12 ماه مه است مربوط به بخش 1245 از قانون اختیارات دفاع ملی (NDAA) مصوب 2012 است، پابلیک لا: 81-112، 31 دسامبر 2011، که بانک‌های خارجی را از پردازش رسید نفتی از طریق بانک مرکزی ایران منع می‌کند. همچنین ر.ک. "موضع میانه ترامپ در مورد تعلیق تحریم‌های ایران افسانه است"، فارن پالیسی، 26 آوریل 2018.

## II. میان دو سنگ آسیاب

بیانیه ترامپ، مسئولیت رفع نگرانی‌های دولت آمریکا را به دوش اروپا انداخت.<sup>12</sup> E3 ابراز شگفتی کرد. یک مقام ارشد اروپایی گفت: "به نظر چندان منطقی نمی‌رسید که مذاکره‌کنندگان آمریکایی بکوشند آنچه را که نتوانسته بودند با کنگره خودشان بر سرش به توافق برسند، با ما حل و فصل کنند."<sup>13</sup> با این همه، E3 باور داشت که حتی اگر بخت ننگه داشتن آمریکا در برجام اندک باشد، وظیفه دارد امکان مصالحه‌های سازگار با برجام را بررسی کند.<sup>14</sup> ضرب الاجل ترامپ، حالتی از اضطرار به وجود آورد.<sup>15</sup> در فاصله فوریه تا آوریل، مذاکره‌کنندگان آمریکا و E3 چهار بار در لندن، پاریس، برلین و واشنگتن دیدار کردند تا نگرانی‌های آمریکا از برجام و فراتر از آن را رفع کنند.<sup>16</sup> در حالی که این مذاکرات چهارجانبه، دیگر طرف‌های برجام را ناامید کرد، ولی در میان اعضای E3 هماهنگی زیادی بود.<sup>17</sup> از این گذشته، مذاکرات E3 و آمریکا نشان داد که اشتراک نظر چشمگیری بر سر برنامه موشکی بالیستیک ایران و سیاست‌های منطقه‌ای آن کشور وجود دارد.<sup>18</sup> هر دو طرف بر سر اعمال مجازات‌های سخت برای هر تلاشی از جانب ایران برای تکمیل موشک‌های بالیستیک بین‌قاره‌ای (ICBM)؛ اعمال کنترل‌های صادراتی سختگیرانه و پاسخ مشترک به آزمایش موشک‌های کوتاه‌برد و میان‌برد ایران که قادر به حمل کلاهک هسته‌ای باشند؛ و نشان دادن واکنش به آنچه که مداخله ایران در منطقه تلقی می‌کنند، توافق داشتند. همچنین، اجماع واضحی هم در مورد تلاش‌های آژانس بین‌المللی انرژی اتمی (IAEA) وجود دارد: این که آژانس باید پایبندی ایران به برجام را به طور جدی راستی‌آزمایی کند؛ از E3 و آمریکا، اطلاعات به هنگام در مورد فعالیت‌های مشکوک در سایت‌های نظامی یا هسته‌ای ایران دریافت کند؛ و به صورت پیگیر، شرایط دسترسی به سایت‌های ایران را که در برجام قید شده‌اند، اعمال کند.<sup>19</sup> یک مقام ارشد اروپایی گفت: "داریم خیلی سختگیری می‌کنیم، ولی حقیقت این است که جدای از برجام، این سختگیری موجه است. چشمان ما به روی ابعاد اقدامات ایران باز شده‌است."<sup>20</sup> این چهار کشور بر سر مناقشه برانگیزترین موضوع -- بندهای موسوم به "غروب" -- هم پیشرفت کردند، یعنی بندهایی که می‌گوید شماری از محدودیت‌های برنامه هسته‌ای ایران، نه همه آنها، زمانی منقضی خواهند شد. منتقدان، از جمله دولت آمریکا، ادعا می‌کنند که این انقضا راهی برای ایران می‌گشاید تا در طول زمان، سلاح‌های هسته‌ای بسازد.<sup>21</sup> آمریکا در پی جلب تعهد E3 بر بازگرداندن خودبه‌خودی

<sup>12</sup> یک دیپلمات اروپایی گفت: "این ماجرای دراماتیک برجام ناشی از نقض فاحش آن نیست. علت آن، تغییر در دولت آمریکاست، و اساساً بحثی درون-آمریکایی است. ضدیت آمریکا با برجام هیچ مشابهی در اروپا ندارد." مصاحبه گروه بحران، واشنگتن، 7 فوریه 2018.

<sup>13</sup> مصاحبه گروه بحران، پاریس، فوریه 2018.

<sup>14</sup> مصاحبه‌های گروه بحران، مقام‌های فرانسوی، آلمانی و بریتانیایی، پاریس، برلین و لندن، ژانویه-مارس 2018.

<sup>15</sup> یک دیپلمات اروپایی گفت: "یک بار به یک دیپلمات ارشد آمریکایی گفتیم که حس می‌کنیم ترامپ مار را تحت فشار قرار داده و برای ما ضرب الاجل تعیین می‌کند. او پاسخ داد: "من همین حس را دارم!" مصاحبه گروه بحران، پاریس، مارس 2018.

<sup>16</sup> به گفته یک مذاکره‌کننده ارشد آمریکایی، هر جلسه‌ای به سه قسمت تقسیم شده بود: بحث بر سر مولفه‌های یک "موافقتنامه تکمیلی" E3-آمریکا برای پرداختن به برنامه موشکی بالیستیک ایران، بحث بر سر بازرسی‌های بین‌المللی از برنامه هسته‌ای ایران و شرایط موسوم به "بند" غروب" مطرح شده در برجام، و بحث‌های بیشتر بر سر شش موضوع تحت عنوان "دیگر فعالیت‌های زیان‌آور ایران". براین هوک در مورد کمیسیون برجام در وین، وزارت خارجه، همان.

<sup>17</sup> اتحادیه اروپا در مذاکرات E3 با آمریکا شرکت داشت، اما تنها به عنوان ناظر. یک دیپلمات روس شکوه کرد: "این تلاشی برای ایجاد تفرقه در گروه 5+1 است. نه ممکن و نه قابل‌قبول است که از برجام به عنوان اهرم فشار برای گرفتن امتیاز بیشتر از ایران استفاده کرد." مصاحبه گروه بحران، واشنگتن، 7 فوریه 2018. تام مایلز، "روسیه و چین در پی حمایت بین‌المللی از توافق هسته‌ای ایران"، رویترز، 24 آوریل 2018.

<sup>18</sup> مصاحبه‌های گروه بحران، واشنگتن، بروکسل و پاریس، ژانویه-مارس 2018.

<sup>19</sup> پیوست 1 برجام، مکانیسم منحصراً به فردی برای دسترسی IAEA به سایت‌های مشکوک ظرف 24 روز از طریق کمیسیون مشترک تعیین کرده‌است که طبق آن، نتیجه همکاری نکردن ایران، فعال شدن یک مکانیسم حل اختلاف و بازگشت بالقوه تحریم‌های سازمان ملل متحد خواهد بود.

<sup>20</sup> مصاحبه گروه بحران، برلین، آوریل 2018.

<sup>21</sup> طبق برجام، برخی محدودیت‌های اعمال شده بر تولید و آزمایش سانتریفوژهای پیشرفته در سال 2024 کاهش خواهد یافت؛ در سال 2026 ایران می‌تواند از رده خارج کردن سانتریفوژهای نسل اول خود را آغاز کند، ولی کل ظرفیت غنی‌سازی ایران (کمتر از یک سوم آنچه پیش از برجام بود) تا سال 2028 در همان سطح 2016 باقی می‌ماند. تا سال 2031، سطح غنی‌سازی محدود به 3/76 درصد است؛ ذخیره اورانیوم عیار پایین ایران باید حداکثر 300 کیلوگرم باشد؛ و ساخت نیروگاه جدید



تحریم‌ها بوده، در صورتی که ایران با وجود پایبندی به برجام، پس از انقضای محدودیت‌هایی مشخص، برنامه هسته‌ای خود را توسعه دهد.<sup>22</sup> اما برای E3، چنین اقدامی به منزله نقض – حتی یک معوق‌اش – برجام خواهد بود، زیرا برجام بر عادی‌سازی برنامه هسته‌ای غیرنظامی ایران پس از دوره‌ای از اعتمادسازی که به طور تدریجی در فاصله سال‌های 2026 و 2031 به پایان می‌رسد، تصریح دارد. یک مقام ارشد ایران گفت: "در مذاکرات، دشوارترین مسئله، مسئله طول مدت بود. ما می‌گفتیم دو سال، آمریکا می‌گفت بیست سال. ما سازش کردیم، و حالا دیگر نه با تغییرات یک‌جانبه موافقت خواهیم کرد، نه با مذاکره مجدد (در باره این بند). یا همه یا هیچ".<sup>23</sup> به گفته یک مقام فرانسوی، "کاملاً غیرواقعیانه است که فکر کنیم ایران محدودیت‌های دائمی بر حاکمیت خود را می‌پذیرد".<sup>24</sup>

در عوض، اعضای E3 گفته اند که مایل‌اند بر عزم خود مبنی بر این که نگذارند ایران به بمب هسته ای دست یابد تأکید مجدد کنند، و نیات تهران را از طریق ارزیابی مجموعه‌ای از عوامل محک بزنند، از جمله این که برنامه هسته‌ای‌اش با نیازهای کشور به سوخت هسته‌ای برای مقاصد غیرنظامی متناسب بوده‌است یا نه.<sup>25</sup> به عبارت دیگر، آمریکا و E3 در پی تعریف شاخص‌هایی برای تشخیص حرکت بالقوه ایران به سوی سلاح‌های هسته‌ای خواهند بود. آنها همچنین بر سر این که پس از انقضای آن محدودیت‌ها، چه بخش‌هایی از فناوری هسته‌ای را در اختیار ایران بگذارند یا نگذارند، توافق خواهند کرد.<sup>26</sup> سرانجام، آن‌ها در مورد یک بازنگری مشترک آمریکا و E3 پس از چند سال برای ارزیابی نیات ایران توافق خواهند کرد.

اعضای E3 در ازای همکاری با آمریکا، از دولت ترامپ می‌خواهند با توقف چرخه بلا تکلیفی – که حاصل الزام دولت آمریکا به تایید پای‌بندی ایران به برجام یا تمدید تعلیق تحریم‌ها در فواصل معین زمانی است – ضامن ثبات برجام شود. آن‌ها همچنین خواهان تعهد قاطع آمریکا به صدور مجوزهای لازم برای تجارت قانونی با ایران و توقف اظهارات صریح مقام‌های وزارت خزانه‌داری آمریکا در منع تجارت قانونی با ایران، بر خلاف نص برجام، خواهند شد.<sup>27</sup>

تا اواخر ماه آوریل، با باقی ماندن چند مورد اختلاف در خصوص موضوع عمده بندهای موسوم به "غروب"، سازشی که از سوی دو طرف قابل قبول باشد دست‌یافتنی به نظر می‌رسید. اما حتی اگر این اختلافات هم حل می‌شد، روشن نیست که مصالحه دو طرف ترامپ را خشنود می‌کرد.<sup>28</sup> تصمیم ترامپ در ماه آوریل 2018 به انتصاب مخالفان سرسخت برجام به سمت‌های مهم امنیت ملی، نشانه‌ای منفی است. هم جان بولتون، مشاور جدید امنیت ملی آمریکا، و هم مایک پمپئو، وزیر خارجه جدید آمریکا، در گذشته علناً خواهان لغو برجام، حمله نظامی به ایران و تغییر حکومت آن کشور شده‌اند.<sup>29</sup> در واقع، ترامپ هنگام

---

آب سنگین و فراوری مجدد سوخت مصرف شده، منع شده اند. نظارت مستمر بر سایت‌های تولید سانتریفوژ تا سال 2036 ادامه می‌یابد، در حالی که نظارت بر معادن و کارخانه‌های تولید اورانیوم ایران تا سال 2041 ادامه خواهد یافت. برخی شروط برجام تاریخ انقضا ندارند. برای مثال، تهران تا ابد مکلف است هر گاه تصمیم به ساخت تاسیسات هسته ای بگیرد، به آژانس اطلاع دهد. اگر ایران در سال 2023 پروتکل الحاقی منضم به توافق جامع پادمانی خود را تصویب کند، آژانس تا ابد دسترسی بیشتری به سایت‌های مشکوک ایرانی خواهد یافت.

<sup>22</sup> یک دیپلمات آمریکایی پرسید: "اگر موافقتی که اینک ایران 12 ماه تا گریز فاصله دارد و به این دلیل از توافق هسته‌ای خوش‌تان می‌آید، چرا نمی‌خواهید ایران این فاصله را در آینده هم حفظ کند؟" مصاحبه گروه بحران، واشنگتن، 8 فوریه 2018.

<sup>23</sup> مصاحبه گروه بحران، نیویورک، 21 آوریل 2018.

<sup>24</sup> مصاحبه گروه بحران، واشنگتن، 8 فوریه 2018.

<sup>25</sup> پیش‌گفتار برجام می‌گوید: "برجام بازتاب مولفه‌های متقابل تعیین شده است، مطابق با نیازهای عملی، با محدودیت‌هایی مورد توافق در مورد ابعاد برنامه هسته‌ای ایران، از جمله فعالیت‌های غنی‌سازی و تحقیق و توسعه".

<sup>26</sup> مصاحبه های گروه بحران، مقام‌های اروپایی، پاریس، برلین و لندن، ژانویه-مارس 2018.

<sup>27</sup> مصاحبه های گروه بحران، مقام‌های اروپایی، پاریس، برلین، بروکسل و لندن، مارس-آوریل 2018. یک مقام وزارت خزانه‌داری آمریکا گفت: "ما می‌گوییم هر شرکتی که می‌خواهد در ایران یا با شرکت‌های ایرانی معامله کند، با این خطر جدی روبروست که دارد با نهادهایی از قبیل (سپاه پاسداران جمهوری اسلامی) که حامی تروریسم و بی‌ثباتی در جهان‌اند معامله می‌کند". به نقل از ویلیام جیمز، "آمریکا از تلاش اتحادیه اروپا در مورد تحریم‌های ایران حمایت می‌کند و در مورد معامله با ایران هشدار می‌دهد"، رویترز، 10 آوریل 2018.

<sup>28</sup> مصاحبه‌های گروه بحران، مقام‌های اروپایی، واشنگتن و برلین، 11 تا 17 آوریل 2018. دیپلمات‌ها و کارکنان کنگره آمریکا که برای این گزارش با آنها مصاحبه شده، بخت این را که ترامپ توافقی بالقوه میان آمریکا و E3 را بپذیرد بیش از 50 درصد نمی‌دانند. مصاحبه های گروه بحران، واشنگتن، مارس-آوریل 2018.

<sup>29</sup> جان بولتون، "چگونه از توافق هسته‌ای ایران خارج شویم"، *تشنال ریویو*، 28 اوت 2017. و اخیرتر، بولتون نوشت که "هیچ اصلاحی نمی‌تواند درمانی باشد بر معاهده واترلویی که آقای اوباما بر سر آن مذاکره کرد"، در ادامه پیشنهاد کرد که

اخراج اولین وزیر خارجه خود، رکس تیلرسون، به طور خاص از برجام بعنوان یکی از موارد اختلافش با او یادکرد: "من می‌خواستم لغوش کنم یا کار دیگری بکنم، ولی او کمی با من اختلاف نظر داشت".<sup>30</sup> از دیدگاه اروپا، این تغییرات در راس دولت آمریکا، نشانه‌ای است از تقویت موضع ستیزه‌جویانه‌ای، که بر اعتبار سازش احتمالی میان آمریکا و E3 بر سر برجام سایه می‌افکند، حتا با این که مذاکرات در این فاصله پیشرفت داشته‌است.<sup>31</sup>

برخی مقام‌های اروپایی تردید دارند که هدف غایی دولت آمریکا، اصلاح برجام باشد. آنها باور دارند که هدف دولت آمریکا، بازگرداندن حداکثر فشار بر ایران است، تا نه فقط رفتار آن کشور، بلکه حکومتش نیز تغییر کند. در چنین قرائتی از نیت ترامپ، برجام برای یک مانع است. به گفته یک مقام فرانسوی، "حقیقت این است که مشکل دولت ترامپ با برجام نیست، با جمهوری اسلامی ایران است. ما در سال 2018 هستیم، ولی آمریکا در سال 1979 گیر کرده است".<sup>32</sup> ظاهراً ترامپ به این مدعی بنیامین نتانیاهو، نخست وزیر اسرائیل، اعتقاد پیدا کرده‌است که چون تا کنون سرمایه‌گذاری خارجی اندکی در ایران صورت گرفته، زمان لغو برجام هم‌اکنون است، یعنی پیش از آن که شرکت‌های اروپایی منافع مالی نیرومندی در کشوری که تجارت با آن رونق دارد، پیدا کرده باشند. خروج از برجام و افزایش فشار بر ایران همچنین ممکن است پایگاه سیاسی ترامپ را پیشاپیش انتخابات کنگره در ماه نوامبر خشنود کند.<sup>33</sup> اگر ترامپ تصمیم به خروج از برجام بگیرد، احتمال دارد این رویکرد او را قادر سازد که مسئولیت را به دوش E3 بیندازد. به گفته یک سناتور جمهوریخواه، "ترامپ در بهترین وضعیت است. اگر "اصلاح برجام" موفق از کار در نیاید، خواهد توانست اروپا را مقصر بداند. چه منصفانه باشد چه نه، پایگاه سیاسی او قانع خواهد شد. در عرصه بین‌المللی شاید برداشته‌ها متفاوت باشد، ولی این دغدغه ترامپ نیست".<sup>34</sup> ماکرون در دیدارش از واشنگتن و اسپین تلاش را برای تغییر موضع ترامپ کرد. در آنچه که به نظر رویکردی تازه می‌رسید، رئیس‌جمهور فرانسه گفت که او و ترامپ در باره کار بر روی برجام به جای نابود کردن آن صحبت کرده‌اند. به توصیف او، آمریکا، اروپا و چند کشور علاقه مند دیگر می‌خواهند به توافق گسترده‌تر "جدید"ی با ایران برسند که "چهار رکن" خواهد داشت، و یکی از آنها حفظ برجام خواهد بود. به گفته او:

رکن نخست، منع هر گونه فعالیت هسته‌ای ایران تا سال 2025 است. این امر طبق برجام امکان پذیر بود. دوم، اطمینان از این که در درازمدت، ایران هیچ فعالیت هسته‌ای نخواهد داشت. سومین موضوع اساسی، پایان دادن به فعالیت‌های موشکی ایران در منطقه است. و چهارم،

"سیاست اعلام شده آمریکا باید پایانی بر انقلاب اسلامی 1357 ایران پیش از چهلین سالگرد آن باشد". ر. ک. "فرای توافق هسته‌ای ایران"، *وال استریت ژورنال*، 15 ژانویه 2018. پمپو در آخرین توییت خود پیش از برگزیده شدن به عنوان نامزد ترامپ برای ریاست آژانس اطلاعات مرکزی آمریکا (CIA) در نوامبر 2016 نوشت: "امیدوارم این توافق فاجعه‌آمیز با بزرگترین حامی دولتی تروریسم در دنیا را باطل کنیم". در سال 2014 به عنوان نماینده کنگره گفته بود که "2000 حمله هوایی برای نابود کردن توان هسته‌ای ایران لازم است. این کاری غیرممکن نیست". به نقل از ششنگ بگالی و رامین مستقیم، "ایران به گزینه ترامپ برای تصدی وزارت خارجه واکنش نشان داد: گاوچران مانند" و "مشتاق آغاز جنگ"، *لس آنجلس تایمز*، 14 مارس 2018.

<sup>30</sup> به نقل از مایکل کاولی، "اخراج تیلرسون می‌تواند توافق هسته‌ای ایران را نابود کند"، *پرایوتیکو*، 13 مارس 2018.  
<sup>31</sup> یک دیپلمات اروپایی گفت: "برداشت ما این است که همتایان آمریکایی ما از بیانیه 12 ژانویه ترامپ، مجموعه معیارهایی استنباط کرده‌اند که به باور آنها ممکن است نگرانی او را رفع کند. ولی نه آنها نه ما نمی‌دانیم که آیا ترامپ مصالحه‌ای بر اساس آن معیارها را خواهد پذیرفت یا نه. حالا دیگر حتی مطمئن نیستیم که همتایان آمریکایی ما در هفته‌های آینده در سمت خود باقی باشند یا نه". مصاحبه گروه بحران، پاریس، مارس 2018. یک مقام دیگر اروپایی گفت: "مکالمه‌ای که با بولتون داشتیم مایه خوشبینی نبود. برداشت ما از این که هیچ کس از کاخ سفید در آخرین جلسه با E3 شرکت نکرد را به عنوان تمایل بولتون به کناره جویی از مذاکرات می‌دانیم، برای این که در آخر بتواند با هر نتیجه‌ای که به دست بیاید مخالفت کند". مصاحبه گروه بحران، پاریس، آوریل 2018.

<sup>32</sup> مصاحبه گروه بحران، پاریس، 29 مارس 2018.  
<sup>33</sup> مصاحبه گروه بحران، سناتورهای جمهوریخواه و مقام‌های اسرائیل، واشنگتن، مارس 2018. یک مقام اسرائیلی گفت: "امتیاز در این است که برجام حالا اصلاح شود نه بعدا که ایران به منافع خود رسید". مصاحبه گروه بحران، اورشلیم، آوریل 2018.

<sup>34</sup> مصاحبه گروه بحران، واشنگتن، مارس 2018.

ایجاد شرایطی برای رسیدن به یک راه حل- راه حلی سیاسی برای مهار ایران در منطقه - در یمن، سوریه، عراق و لبنان.<sup>35</sup>

ایده جذابی بود، هر چند بسیاری پرسش‌های اساسی را بی‌پاسخ می‌گذاشت - بویژه این پرسش که آیا برجام صرف‌نظر از نتیجه این مذاکرات نافذ می‌ماند، و در این صورت، برای چه مدت؛ این که آیا ترامپ با اجرای کامل برجام موافقت می‌کرد یا نه؛ و این که چرا ایران باید تحت چنین شرایطی، به چنان مذاکراتی تن دهد. اما پیش از این که حتی این مسائل اندکی روشن شود، ماکرون تقریباً آب پاکی را بر پیش نهاد خودش ریخت. او هنگام ترک واشنگتن گفت: "نمی‌دانم رئیس جمهور شما چه تصمیمی خواهد گرفت، ولی دیدگاه من این است که به دلایل داخلی، یکجانبه از برجام خارج خواهد شد". او افزود: "تجربه ترامپ با کره شمالی این است که اگر خیلی سختگیر باشد می‌تواند طرف مقابل را به حرکت وا دارد، و آن وقت به توافقی خوب یا توافقی بهتر دست یابد" - با این وجود اضافه کرد که "این شیوه ممکن است در کوتاه مدت نتیجه بدهد، ولی در میان مدت و درازمدت، جنون‌آمیز است".<sup>36</sup> به عبارت دیگر، و همانطور که یک مقام ارشد فرانسوی یک هفته پیش از آن گفته بود، "ترامپ باور دارد که بهتر از هر کس دیگر می‌تواند بر سر یک توافق بهتر مذاکره کند. به همین دلیل، وسوسه شده است که همان کاری را با تهران بکند که با کره شمالی کرد - یعنی حداکثر فشار، و به دنبال آن، مذاکره. کسی نمی‌داند که آیا سعی خواهد کرد این کار را به طور یکجانبه انجام بدهد یا در چهارچوبی چندجانبه!"<sup>37</sup>

با این همه، اندیشه افزودن شرایطی به برجام به عنوان روشی برای تضمین ادامه پایبندی آمریکا به آن، در میان اعضای E3 بیشتر جا افتاده است.<sup>38</sup> ایران، به نوبه خود، به نظر تمایل به پذیرفتن محدودیت‌های بیشتر بر برنامه هسته اش ندارد، اما آمادگی خود برای صحبت در مورد مسائل منطقه را اعلام کرده است.

39

<sup>35</sup> ترامپ گفت: "به نظر من شانس بیشتری در رسیدن به یک توافق خیلی بزرگتر یا نرسیدن به توافق داریم. خواهیم دید، ولی به زودی می‌فهمیم". "اظهارات پرزیدنت ترامپ و پرزیدنت ماکرون در نشست مشترک مطبوعاتی"، کاخ سفید، 24 آوریل 2018.

<sup>36</sup> جولین بورگر، "ماکرون می‌گوید دونالد ترامپ احتمالاً در با وجود تغییر "جنون‌آمیز" مواضع خود، توافق هسته‌ای ایران را لغو خواهد کرد"، گاردین، 25 آوریل 2018.

<sup>37</sup> مصاحبه گروه بحران، مقام ارشد فرانسوی، پاریس، آوریل 2018.

<sup>38</sup> "Entretien téléphonique avec le Président iranien Hassan Rohani"، 29 آوریل 2018؛ "بریتانیا،

فرانسه و آلمان در حمایت از برجام متفق‌القول‌اند"، رویترز، 29 آوریل 2018.

<sup>39</sup> رئیس جمهور: ایران هیچ محدودیتی را ورای تعهداتش نمی‌پذیرد"، ایرنا، 29 آوریل 2018.

### III. برگ رننده ی ایران

حتی پیش از خودداری ترامپ از تایید برجام در اکتبر 2017، مقامات ایران از "سوء نیت آمریکا در اجرای آن" شکایت داشتند.<sup>40</sup> یک مقام ایرانی گفت که به اعتقاد او، "کاخ سفید می‌خواهد با ایجاد عدم قطعیت در مورد برجام، محروم کردن ایران از منافع اقتصادی آن و وادار کردن ما به خروج از توافق هسته‌ای، برجام را به پوسته ای توخالی بدل کند".<sup>41</sup> با این همه، سران ایران تصمیم گرفتند با ابراز این که ایران اولین طرفی نخواهد بود که برجام را نقض می‌کند، به آنچه که یک دام تلقی می‌کردند نینفتند.<sup>42</sup> اما نگرانی فزاینده در باره سرنوشت برجام به این معناست که ایران از سرمایه‌گذاری خارجی که مشتاقانه انتظارش را داشت و به شدت به آن نیاز دارد، برخوردار نشده‌است. برعکس، ایران شاهد خروج هنگفت سرمایه و افت شدید ارزش پول ملی در نتیجه ناروشن بودن آینده برجام و نیز مشکلات ساختاری اقتصاد کشور بوده‌است.<sup>43</sup>

مقام‌های ایران از E3 به دلیل تلاش زیادش برای تضمین دادن به آمریکا انتقاد کرده‌اند و گفته‌اند که تهران – برخلاف واشنگتن -- به صورت کامل به تعهدات برجامی‌اش پایبند بوده‌است. یک دیپلمات ارشد ایرانی شکوه کرد: "تمام هم و غم E3، جلب رضایت ترامپ است، و فراموش کرده‌اند که ما – که برخلاف آمریکا، به تعهدات برجامی خود عمل کرده‌ایم -- در عرصه داخلی هم دچار مخالفت‌های زیادی هستیم".<sup>44</sup> یک نماینده محافظه‌کار مجلس افزود: "طنز قضیه در این است که ما برجام را امضا کردیم تا از قید و بند تحریم‌ها رها شویم. اما حالا اروپایی‌ها به ما می‌گویند که برای خشنودی ترامپ و حفظ برجام باید شما را تحریم کنیم".<sup>45</sup> مقام‌های ایران همچنین هر گونه ابتکار مشترک آمریکا و E3 برای تغییر برجام یا مذاکره در باره توافقی جدید را – آنچنان که ماکرون پیشنهاد کرد – رد می‌کنند. حسن روحانی، رئیس جمهور ایران گفت: "فلان رهبر کشور اروپایی می‌گوید که می‌خواهیم برای یک قرارداد هفت جانبه تصمیم بگیریم. در حالی که حقی برای این تصمیم‌گیری ندارید. اگر اروپا می‌خواهد ترامپ را راضی کند، از جیب خودش او را راضی کند، نه از جیب ملت ایران".<sup>46</sup>

مقام‌های ایران هشدار داده‌اند که مقتضیات سیاسی داخلی، آنها را مجبور خواهد کرد هر توافق مشترک آمریکا و E3 را رد کنند و اگر آمریکا از برجام خارج شود، واکنش‌های حتی قاطع تری نشان دهند.<sup>47</sup>

<sup>40</sup> مصاحبه‌های گروه بحران، مقام‌های ایرانی، تهران و بروکسل، ژانویه 2017-آوریل 2018.

<sup>41</sup> مصاحبه گروه بحران، نیویورک، سپتامبر 2017. در یک جلسه کمیسیون مشترک برجام در آوریل، یک مقام ارشد ایرانی بنا به گزارش‌ها از یک مقام ارشد آمریکایی پرسید: "وقتی حتی نمی‌توانید بگویید که پرزیدنت ترامپ در ماه مه تعلیق تحریم‌ها را تمدید خواهد کرد یا نه، چطور انتظار دارید شرکت‌ها در ایران سرمایه‌گذاری کنند؟" مصاحبه گروه بحران، مقام اروپایی، واشنگتن، آوریل 2018.

<sup>42</sup> مصاحبه‌های گروه بحران، مقام‌های ایرانی، تهران و وین، دسامبر 2017. همچنین ر.ک. "[ایران می‌گوید در نقض برجام پیش‌قدم خواهد شد](#)"، رویترز، 20 سپتامبر 2017. به گفته معاون وزیر خارجه ایران، "از دید ایران، برجام یک موفقیت نیست... (آمریکا) تقریباً هر روز دارد برجام را نقض میکند". عباس عراقچی، "اولویت‌های سیاست خارجی ایران"، سخنرانی در چشم‌هاوس لندن، 22 فوریه 2018. ر.ک.

<https://www.chathamhouse.org/event/iransforeign-policy-priorities>

مقام‌های اروپایی به طور خصوصی با این ارزیابی موافقت. مصاحبه‌های گروه بحران، واشنگتن، مارس-آوریل 2018.  
<sup>43</sup> یک وکیل دست‌اندرکار تسهیل دسترسی شرکت‌های اروپایی به بازار ایران گفت: "از ماه اکتبر که ترامپ تصمیم گرفت برجام را تایید نکند، همه چیز دچار رکود مطلق شده‌است. همه پروژه‌های سرمایه‌گذاری متوقف شده‌اند". مصاحبه گروه بحران، بروکسل، 18 آوریل 2018. همچنین ر.ک. "خروج 30 میلیارد دلار در چند ماه"، بورس پرس، 27 مارس 2018. در آغاز سال 2018 نرخ برابری دلار 43000 ریال بود. اواخر مارس یا اوایل آوریل، نرخ دلار از 60000 ریال گذشت. صندوق بین‌المللی پول، عوامل چشمگیر ریسک را که تاثیر منفی بر اقتصاد ایران گذاشته‌اند، چنین ذکر کرد: "بخش بانکی ضعیف، تنگناهای ساختاری و تشدید ابهام". ر.ک. "جمهوری اسلامی ایران: گزارش کارکنان در باره مشاوره در مورد ماده هشت"، صندوق بین‌المللی پول، 7 مارس 2018.

<sup>44</sup> مصاحبه گروه بحران، بروکسل، 28 مارس 2018. یک مقام ایرانی گفت: "اجماع بر سر مزایای برجام برای ایران از بین رفته است، و حامیان برجام در خطرند – نه فقط از نظر سیاسی، بلکه از نظر فیزیکی". مصاحبه گروه بحران، بروکسل، آوریل 2018. رضا حقیقت‌نژاد، "[بی اعتبار شدن مذاکره کنندگان هسته‌ای ایران به دلیل اتهامات جاسوسی](#)"، ایران‌وایر، 16 آوریل 2018.

<sup>45</sup> مصاحبه گروه بحران، تهران، آوریل 2018.

<sup>46</sup> "توافق هسته‌ای ایران: روحانی می‌گوید غرب حق تغییر برجام را ندارد"، بی بی سی، 25 آوریل 2018.

<sup>47</sup> یک مقام ارشد ایرانی گفت: "تندروها دولت روحانی را به ساده‌لوحی و سازشکاری متهم کرده‌اند. آنها به ما می‌گویند: "اگر در پاسخ به نقض عهد آمریکا، اورانیوم را به جای 3/7 درصد تا 3/8 درصد غنی کرده بودید، کارمان به اینجا نمی‌کشید".

ماهیت چنین واکنشی در میان نخبگان سیاسی محل بحث است. ظاهراً سه مکتب فکری در این زمینه هست. یک گروه - حلقه‌ای رو به کاهش حول روحانی - استدلال می‌کند که هر چند مهم است که این برداشت اروپایی‌ها که ایران فارغ از شرایط موجود یا ناچیز بودن منافع اقتصادی همچنان مایل به ماندن در برجام است باید اصلاح شود، اما تهران نباید آب به آسیاب ترامپ بریزد. به دیگر گفته، ایران باید به تعهدات برجامی‌اش پایبند بماند، موضع برتری اخلاقی را حفظ کند، و بکوشد میان آمریکا و دیگر اعضای EU+3/E3، شکاف بیندازد تا تحریم‌های جدید یا احیا شده آمریکا را خنثی کند. اما اگر اروپا نتواند بخش عمده‌ای از منافع اقتصادی برجام برای ایران را حفظ کند یا در اعمال تحریم‌های بخشی بر ایران (هدف گرفتن بخش‌های اقتصادی به جای اشخاص حقیقی و حقوقی) به آمریکا بپیوندد، این شیوه عمل نمی‌تواند گزینه‌ای برای ایران باشد.<sup>48</sup> شرایط نامساعد اقتصادی حفظ این موضع را برای حامیان برجام در تهران دشوار کرده است.<sup>49</sup> یک مقام ایرانی پیش‌بینی کرد که وزارت خارجه احتمالاً به‌زودی از پرونده هسته‌ای ایران کنار گذاشته خواهد شد. این پرونده ممکن است دوباره به شورای عالی امنیت ملی سپرده شود، که مخالفان برجام در آن نفوذ بیشتری دارند.<sup>50</sup>

گروه دوم، که ظاهراً شامل اکثریت تصمیم‌گیرندگان امنیت ملی ایران است، استدلال می‌کند که اگر E3 تحریم‌های بخشی علیه ایران اعمال کند یا در صورت نقض برجام از سوی آمریکا، جلوی آمریکا نایستد، ایران باید خود با نقض برجام، تلافی کند. اقدامات تلافی‌جویانه می‌تواند شامل سرعت بخشیدن به تحقیق و توسعه هسته‌ای، شروع مجدد غنی‌سازی تا 20 درصد در سایت زیرزمینی فردو، و یا توقف همکاری داوطلبانه با آژانس (و به این ترتیب، محدود کردن دسترسی آژانس به سایت‌های غیرهسته‌ای ایران) باشد.<sup>51</sup> ایران ممکن است دست به اقدامات غیرهسته‌ای یا غیرمستقیم بزند، از جمله هدف گرفتن نیروهای آمریکایی در عراق و سوریه از طریق شبه‌نظامیان شیعه؛ ترغیب شورشیان حوثی یمن به شلیک راکت و موشک به شهرهای عربستان سعودی یا امارات یا کشتی‌های شناور در دریای سرخ.<sup>52</sup> سرانجام، چشمگیرترین اقدام، خروج کامل از برجام خواهد بود. ایران ممکن است این کار را در آغاز با به کار انداختن مکانیسم حل اختلاف برجام شروع کند و از این طریق 35 روز فرصت به دست آورد تا با اروپا به تفاهمی برسد، یا ممکن است بی‌درنگ از برجام خارج شود.<sup>53</sup>

اگر ما به تلاش خصمانه مشترک آمریکا و E3 برای مجازات کردن ما واکنش نشان ندهیم، بهانه بیشتری به دست مخالفان دولت خواهیم داد." مصاحبه گروه بحران، بروکسل، مارس 2018.

<sup>48</sup> مصاحبه‌های گروه بحران، مقام‌های ایرانی، بروکسل و تهران، مارس-آوریل 2018.

<sup>49</sup> سردبیران یک روزنامه طرفدار روحانی نوشتند: "اگر آمریکا برجام را لغو کند برای ما بهتر است. به جای امید بستن به توافقی که هیچ نفعی برایمان ندارد، می‌توانیم پیش برویم و توانایی‌های (اقتصادی) داخلی خودمان را تقویت کنیم. ر.ک. "ترامپ در صدد مذاکرات هسته‌ای"، *آرمان*، 7 آوریل 2018. یک دیپلمات اروپایی مقیم تهران گفت: "حتی تیم روحانی که برایشان برجام دستاوری بزرگ بوده، ممکن است در مقابل انتظارات به باد رفته مردم، دنبال بهانه‌ای برای توجیه وضع نابسامان اقتصادی باشند." مصاحبه گروه بحران، واشنگتن، 11 آوریل 2018. همچنین ر.ک. "ایران می‌گوید اگر بانک‌ها با آن معامله نکنند ممکن است از برجام خارج شود"، رویترز، 22 فوریه، "ایران به ترامپ می‌گوید از لغو برجام پشیمان خواهد شد"، رویترز، 9 آوریل 2018.

<sup>50</sup> مصاحبه گروه بحران، بروکسل، آوریل 2018. در جریان رویارویی هسته‌ای از سال 2003 تا 2013، پرونده هسته‌ای تحت کنترل شدید امنیتی شورای عالی امنیت ملی بود. در سال 2013 با پیشرفت مذاکرات با گروه 5+1 به سمت توافق، این پرونده به وزارت خارجه منتقل شد. گزارش خاورمیانه و شمال آفریقای گروه بحران، شماره 36، *انتظارات بزرگ: رئیس‌جمهور جدید ایران و مذاکرات هسته‌ای*، 13 اوت 2013.

<sup>51</sup> مصاحبه گروه بحران، مقام‌های امنیتی ایران، تهران، مارس-آوریل 2018. این اقدام مشابه واکنش ایران در سال‌های 2005 و 2006 خواهد بود، زمانی که پس از شکست مذاکرات هسته‌ای 2003-2005، غنی‌سازی اورانیوم را از سر گرفت. اواسط سال 2003، به دلیل نبود تماسی میان آمریکا و ایران، E3 رهبری مذاکرات رسمی با ایران بر سر برنامه هسته‌ای را در دست گرفته بود. ر.ک. گزارش خاورمیانه و شمال آفریقای گروه بحران، شماره 51، *ایران: آیا راهی برای برونرفت از بن‌بست هسته‌ای وجود دارد؟*، 23 فوریه 2006. از آنجا که دو آیشار سانتریفیوژ در تاسیسات زیرزمینی فردو همچنان کار می‌کنند، امکان دارد که بتوان آنها را به سرعت بازبینی کرد تا شروع به غنی‌سازی اورانیوم تا 20 درصد کنند. "ایران می‌تواند ظرف 4 روز غنی‌سازی اورانیوم تا 20 درصد را از سر گیرد"، مهر نیوز، 9 آوریل 2018.

<sup>52</sup> مصاحبه‌های گروه بحران، مقام‌های ایرانی، بروکسل و تهران، مارس-آوریل 2008. همچنین ر.ک. برزو درگاهی، "شبه نظامیان مورد حمایت ایران، نیروهای آمریکا را زیر نظر دارند"، *فارس پالیسی*، 16 آوریل 2008.

<sup>53</sup> طبق ماده 36 برجام، کمیسیون مشترک - که شامل همه امضاکنندگان توافق است و به ریاست اتحادیه اروپا تشکیل می‌شود - پس از دریافت شکایتی از یکی از طرفهای توافق، 15 روز فرصت دارد تا اختلاف را حل کند، مگر این که بر سر تمدید این مدت اجماع وجود داشته‌باشد. پس از بررسی کمیسیون مشترک، هر یک از طرفین می‌توانند موضوع را به وزرای خارجه ارجاع دهند، که آنها نیز فرصتی 15 روزه دارند (مگر این که بر سر تمدید این مدت اجماع وجود داشته‌باشد). اگر پس از این روند 30 روزه، اختلاف حل نشد، کمیسیون مشترک، نظر غیرالزام‌آور یک هیئت مشورتی متشکل از سه عضو (یکی

گروه سوم، که در حال گرفتن نیروی بیشتری است، شامل عناصر سیاسی حتی تندروتر و برخی از اعضای سپاه پاسداران انقلاب اسلامی است. آنها توصیه می‌کنند که واکنش ایران به خروج آمریکا از برجام باید نه تنها خروج ایران از برجام، بلکه خروج از معاهده منع اشاعه سلاح‌های هسته ای (ان پی تی) باشد. چنین اقدامی به ایران امکان خواهد داد برنامه غنی‌سازی اش را با حداکثر سرعت از سر گیرد و دکتزین هسته‌ای خود را تغییر دهد و از پی ساخت سلاح هسته‌ای برآید.<sup>54</sup> آنها به علاقه دولت ترامپ به مذاکره با کره شمالی به عنوان دلیلی اشاره می‌کنند که نشان می‌دهد ایران تنها از موضع قدرت و با در دست داشتن بازدارنده نهایی می‌تواند با آمریکا مقابله کند. یک مقام ارشد ایرانی گفت: "بمب (هسته‌ای) دارد به طور فزاینده ای به عنوان تنها گزینه عقلانی مطرح می‌شود."<sup>55</sup> دنبال کردن این گزینه به ایران امکان خواهد داد جلوی هر بهبود بیشتری در روابط ایران با غرب را - که آنها تهدیدی علیه منافع اقتصادی خود می‌شمارند و عامل براندازی فرهنگی می‌دانند - بگیرند؛ چنین کاری همچنین باعث بی اعتبار شدن بیشتر دولت روحانی پیشاپیش انتخابات سال 2020 مجلس و انتخابات ریاست جمهوری سال 2021 خواهد شد، ضمن آن که مسئله جایگزینی رهبر جمهوری اسلامی هم در افق دیده می‌شود.<sup>56</sup> به این دلیل، تندروها پایبندی مداوم ایران به برجام را پس از خروج آمریکا از آن رد می‌کنند. سردبیران روزنامه کیهان که هماهنگی نزدیکی با رهبر جمهوری اسلامی دارد، نوشتند که "برجام فاجعه است، با آمریکا یا بدون آمریکا."<sup>57</sup>

پیش‌بینی نتیجه این مباحثات دشوار است، هر چند شتافتن به سوی توانایی گریز هسته‌ای بعید است که محتمل‌ترین واکنش ایران باشد - چه رسد به تلاش برای دستیابی به سلاح هسته‌ای. چنان که یک مقام ارشد اروپایی گفت، "ایران در حال حاضر با تهدیدهای زیادی روبروست، و برجام را بیش از یک ضمانت اقتصادی می‌شمارد، آن را ضمانتی امنیتی هم تلقی می‌کند. ایران بیم دارد که بدون برجام، در معرض حمله آمریکا یا اسرائیل باشد. بنابراین، ایران احتمالاً در برجام باقی خواهد ماند."<sup>58</sup> با این وجود، واکنش ایران هم متأثر از سیاست داخلی خواهد بود و هم متأثر از عزم رهبر جمهوری اسلامی مبنی بر این که در برابر آنچه زورگویی آمریکا تلقی می‌کند ضعف نشان ندهد، مبادا که باعث بازتر شدن دست آمریکا در فشار بر ایران شود. به گفته یک مقام ارشد ایرانی، "حتا حامیان برجام در درون حلقه نخبگان ایران ابراز تاسف می‌کنند که از دید آنها، روحانی چه واکنش ضعیفی به فشار فزاینده آمریکا نشان داده است."<sup>59</sup>

آنچه این مخاطرات را پیچیده تر می‌کند این است که اضمحلال ظاهری برجام در بحبوحه اوج‌گیری تنش‌ها میان ایران، آمریکا و متحدان هر یک از آنها در خاورمیانه دارد اتفاق می‌افتد. همچنان که در "فهرست گروه بین‌المللی بحران از محرک‌های برخورد ایران و آمریکا" آمده است، هر رخدادی در هر یک از نقاط تنش میان طرفین، چه در یمن، سوریه، عراق، لبنان، افغانستان یا خلیج فارس، به آسانی ممکن است به رویارویی نظامی منجر شود.<sup>60</sup> نکته تناقض‌آلود این که ظاهراً یکی از نتایج دیدار ماکرون از واشنگتن این بود که عزم ترامپ را برای مقابله با ایران در سوریه جزمتر کرد - به عبارت دیگر، بر خلاف امید رئیس‌جمهور فرانسه، ممکن است آمریکا هم موضع سنیزم‌جویانه‌تری بگیرد و هم از برجام بیرون برود.<sup>61</sup>

منصوب هر یک از طرفین دعوا و سومی یک عضو مستقل) را ظرف حداکثر پنج روز جویا خواهد شد. یک مقام ارشد ایرانی گفت: "اگر ما به کمیسیون مشترک مراجعه کنیم فقط برای بیان حقیقت و اثبات این امر به دنیا خواهد بود که ما تمام راه‌های ممکن را رفتیم". مصاحبه گروه بحران، نیویورک، آوریل 2018.

<sup>54</sup> مصاحبه‌های گروه بحران، مقام‌های ایرانی، تهران و بروکسل، آوریل 2018. همچنین ر.ک. فواد ایزدی، "خروج ایران از ان پی تی می‌تواند هزینه خروج آمریکا از برجام باشد"، *رسالت*، 11 آوریل 2018. بزرگمهر شرف‌الدین، "ایران به ترامپ هشدار داد که ممکن است از ان پی تی خارج شود"، *رویترز*، 24 آوریل 2018.

<sup>55</sup> مصاحبه گروه بحران، مقام ارشد ایرانی، نیویورک، آوریل 2018.

<sup>56</sup> مصاحبه‌های گروه بحران، مقام‌های فعلی و سابق ایران، تهران، آوریل 2018.

<sup>57</sup> "برجام فاجعه است، با آمریکا یا بدون آمریکا"، *کیهان*، 17 آوریل 2018.

<sup>58</sup> مصاحبه گروه بحران، برلین، آوریل 2018.

<sup>59</sup> مصاحبه گروه بحران، نیویورک، آوریل 2018.

<sup>60</sup> این نقاط تنش را می‌توان در فهرست محرک‌های برخورد ایران-آمریکای گروه بحران ملاحظه کرد:

<https://www.crisis.group.org/trigger-list/iran-us-trigger-list>

<sup>61</sup> ترامپ گفت: "امانوئل و من در این مورد صحبت کردیم که نمی‌خواهیم نفوذ ایران تا مدیترانه گسترش پیدا کند، به‌خصوص که کنترل آنجا در واقع در دست ماست". ر.ک. "اظهارات پرزیدنت ترامپ و پرزیدنت ماکرون"، *کاخ سفید*، همان.

#### IV. نقشه جایگزین اروپا

ماکرون در آستانه دیدارش از آمریکا گفت که در صورت به هم خوردن برجام، طرح جایگزینی وجود ندارد. شاید این گفته او، هشدار بود به آمریکا که یکجانبه از برجام خارج نشود، یا شاید می‌داند که اروپا نمی‌تواند با اقداماتی جایگزین برای حفظ برجام، در مقابل آمریکا بایستد. شاید هم او هر دوی این عوامل را در ذهن داشت.<sup>62</sup> یک مقام ارشد اروپایی گفت: "برای شرکت‌های اروپایی روشن است که در صورت اعمال مجدد تحریم‌ها نخواهند توانست با ایران معامله کنند. شرایط دیگر مانند دهه 1990 نیست؛ ادغام بخش‌های بانکی و مالی بین‌المللی چنان است که همه شرکت‌های اروپایی با آمریکا سر و کار دارند، و در خطر زیان‌های عمده‌اند. حتی صادرات نفت ایران هم ممکن است نتواند ادامه یابد. بنابراین، ما می‌توانیم سعی‌مان را بکنیم، ولی ایران خیلی زود شاهد از میان رفتن منافع اقتصادی خواهد بود، و در نتیجه فشار بر ایران برای خروج از برجام یا نقض آن افزایش خواهد یافت."<sup>63</sup>

بنا به این دلایل، E3 سخت می‌کوشد آمریکا را در برجام نگه دارد. با این همه، گرچه بخت دستیابی به مصالحه‌ای سازگار با برجام که به آن ثبات ببخشد اندک می‌نماید، هنوز ممکن است تفاهمی مشترک میان آمریکا و E3 به دست آید که تمایل E3 مبنی بر اقدام در جهت حل نگرانی‌های مشترک از رفتار ایران را به واشنگتن نشان دهد، در عین این که توافقی چندجانبه را که تهران همچنان به آن پایبند است، نقض نکند. چنین تفاهمی می‌تواند همچنین تا حدی جریان سرمایه و فناوری به ایران را تضمین کند. به عنوان پایه‌ای برای توافقی گسترده‌تر با ایران برای مهار برنامه موشکی بالیستیک و فعالیت‌های منطقه‌ای آن کشور، چنین تفاهمی می‌تواند شامل عناصر زیر باشد:

- تعهدی دائمی که ایران را از ساخت یا دستیابی به سلاح‌های هسته‌ای منع کند؛ این منع می‌تواند مشخصاً به فهرست بخش "T" برجام اعمال شود که مربوط است به فعالیت‌هایی که ممکن است در طراحی و تکمیل یک وسیله انفجاری هسته‌ای نقش داشته باشند،<sup>64</sup> و نیز ارزیابی منظم از سوی آمریکا/E3 در مورد رشد و دگرگونی فعالیت‌های غنی‌سازی اورانیوم ایران و سازگاری آنها با نیازهای کشور به سوخت هسته‌ای برای مصارف غیرنظامی.
- تعهدی مبنی بر پی‌گیری توافقی تکمیلی میان امضاکنندگان برجام برای رفع نگرانی‌های تمام طرف‌ها. مذاکرات می‌تواند زمانی که اطمینان از اجرای برجام احیا شد، آغاز شود -- در حالت مطلوب، دو سال پیش از "روز انتقال" برجام در اکتبر 2023، یعنی زمانی که ایران قرار است پروتکل الحاقی NPT را تصویب کند و آمریکا و اتحادیه اروپا قرار است تحریم‌های مربوط به برنامه هسته‌ای ایران را پایان دهند؛<sup>65</sup>
- تعهدی مبنی بر این که اقدام ایران در جهت دستیابی به موشک‌ها بالیستیک بین‌قاره‌ای، تهدیدی علیه صلح و امنیت جهانی تلقی شود و دلیلی برای اعمال تحریم‌های هدفمند؛
- اجرای دقیق کنترل‌های صادرات و اعمال تحریم‌های هدفمند علیه اشخاص حقیقی و حقوقی مرتبط با تولید موشک‌هایی که با توانایی حمل سلاح هسته‌ای طراحی شده‌اند، مشخصاً موشک

<sup>62</sup> "ماکرون می‌گوید طرح جایگزینی برای توافق هسته‌ای ایران ندارد"، رویترز، 22 آوریل 2018.

<sup>63</sup> مصاحبه گروه بحران، پاریس، آوریل 2018.

<sup>64</sup> مصاحبه‌های گروه بحران، مقام‌های اروپایی، پاریس و برلین، آوریل 2018. NPT ذکر نمی‌کند که تعریف آنچه مستلزم ساخت سلاح هسته‌ای است چیست. بخش "T" برجام، با منع صریح فعالیت‌هایی خاص و مواد دارای کاربرد دوگانه مربوط به ساخت سلاح هسته‌ای، این گریزگاه ایران را کور می‌کند. این بخش، چهار رده فعالیت را مشخص می‌کند: مدل‌سازی کامپیوتری برای شبیه‌سازی وسایل انفجاری هسته‌ای، استفاده از سیستم‌های چاشنی انفجاری چند نقطه‌ای مناسب برای وسایل انفجاری هسته‌ای، استفاده از سیستم‌های عیب‌یابی انفجاری، و استفاده از منابع نوترونی انفجاری. اما بخش "T"، تنها بخش برجام است که نه صریحاً از آژانس نام می‌برد و نه تعهدات ایران را مشخص می‌کند. مخالفان برجام می‌گویند که آژانس اختیار راستی‌آزمایی پایبندی ایران تحت این بخش را ندارد. آنچه که ذکر نمی‌کنند این است که "بخش T" بدو به عنوان بازدارنده ای انشا شد که اطمینان حاصل کند فعالیت‌های ساخت سلاح هسته‌ای به شکلی روشن و بدون تاریخ انقضا، منع خواهد شد.

<sup>65</sup> برای شرح بیشتر ر.ک. پیوست 5، بخش "D" برجام.

های میان‌برد قدر، و نیز تحریم هر شخص مرتبط با انتقال فناوری موشکی بالیستیک به بازیگران غیردولتی در منطقه؛<sup>66</sup>

- تخصیص منابع اطلاعاتی اضافی و هم‌رسانی اطلاعات در باره فعالیت‌های مشکوک در سایت‌های هسته‌ای و غیرهسته‌ای ایران؛ دسترسی و تأمین نیازهای مالی آژانس؛ و تأکید بر اختیار کامل آژانس، تحت بخش "Q"ی برجام، در بازرسی از سایت‌های غیرهسته‌ای در ایران؛
- بیانیه‌ای از سوی دولت ترامپ مبنی بر پایبندی به تعهدات آمریکا تحت برجام، تا زمانی که آژانس پایبندی ایران را به مفاد برجام تأیید کند؛<sup>67</sup> خودداری از منع تجارت با ایران که تحت برجام مجاز شمرده شده‌است؛ و صدور به‌موقع مجوز برای تجارت قانونی با ایران، از جمله مجوزهای مربوط به هواپیماهای غیرنظامی؛
- حمایت کاخ سفید از اقدام کنگره برای اصلاح قوانین موجود مربوط به تحریم‌های ایران از طریق لغو نیاز به تعلیق ادواری، و جایگزینی آن با لایحه‌ای که طبق آن، در صورتی که قوه مجریه آمریکا گزارشی مبنی بر نقض فاحش برجام از سوی ایران – که آژانس آن را تأیید کرده باشد -- به کنگره بدهد، تحریم‌ها مجدداً وضع شوند؛ و حمایت از اقدام کنگره برای جایگزینی الزام 90 روزه قید شده در INARA برای تأیید پایبندی ایران به برجام با یک گزارش قوه مجریه آمریکا به کنگره در صورت نقض فاحش برجام از سوی ایران – که آژانس آن را تأیید کرده باشد.

به موازات این اقدامات، E3/EU+3 می‌تواند تلاشی برای جلوگیری از اشاعه فناوری دارای کاربرد دوگانه چرخه سوخت هسته‌ای در منطقه خلیج فارس شروع کند. این هدف از چند طریق قابل دسترسی است: پیشنهاد یک کارخانه غنی‌سازی مشترک میان کشورهای منطقه؛ چندملیتی کردن برنامه غنی‌سازی ایران با تأمین نیروی کاری متشکل از تکنیسین‌ها و کارشناسان ایرانی و کشورهای اتحادیه اروپا برای افزودن لایه دیگری از نظارت؛ و یا راه اندازی یک بانک سوخت هسته ای برای استفاده ایران و دیگر کشورهای منطقه پیش از "روز انتقال" برجام، به منظور منصرف کردن شان از انجام فعالیت‌های غنی‌سازی در خاک خود آن کشورها.<sup>68</sup>

روشن نبودن تصمیم ترامپ در ماه مه، موضع E3 در مذاکرات را دشوار کرده‌است. از میان گزینه‌های احتمالی، ترامپ ممکن است به توافقی با E3 برسد، تحریم‌ها را تعلیق کند، آمریکا را به برجام پایبند کند، و نقطه تمرکز خود و اروپا را در راهبرد فشار بر ایران، به فعالیت‌های منطقه‌ای ایران تغییر دهد؛ یک بار دیگر تحریم‌ها را تعلیق کند تا به مذاکرات آمریکا با E3 فرصت بیشتری بدهد تا به نتیجه برسد، در حالی که ابهام درباره سرنوشت برجام را ادامه می‌دهد؛ تحریم‌های مربوط به برنامه هسته‌ای ایران را

<sup>66</sup> ر.ک. مایکل المن و مارک فینزپتریک، "آیا موشک‌های بالیستیک ایران برای حمل کلاهک هسته‌ای طراحی شده‌اند؟"، موسسه بین‌المللی مطالعات استراتژیک، 28 فوریه 2018. شواهدی در دست هست که سلاح‌های ایران، از جمله قطعات موشک، در اختیار حوثی‌ها گذاشته می‌شود. یک هیئت کارشناسی سازمان ملل متحد در ژانویه 2018، ایران را متهم به نقض تحریم تسلیحاتی یمن کرد. "گزارش نهایی هیئت کارشناسی در مورد یمن"، S/2018/68، شورای امنیت سازمان ملل متحد، 26 ژانویه 2018.

<sup>67</sup> این اقدام باید شامل تأکید مجدد بر بند 28 برجام باشد که می‌گوید آمریکا باید "بهترین تلاش‌هایش را با حسن نیت برای حفظ برجام و خودداری از دخالت در تحقق مزایای کامل ایران با لغو تحریم‌ها انجام دهد".

<sup>68</sup> عملی‌ترین رویکرد چندملیتی کردن برنامه غنی‌سازی ایران، از طریق به‌کارگرفتن پرسنل چندملیتی خواهد بود. همچنان که در پیوست 3 برجام آمده‌است، می‌توان کارشناسان E3 را در قالب همکاری غیرنظامی هسته‌ای در سالن‌های سانتریفوژ ایران به کار گماشت. این اقدام می‌تواند اطمینان از این امر را که هیچ فعالیت اعلام نشده‌ای صورت نمی‌گیرد و آبخارهای سانتریفوژ تغییر داده نشده‌اند، افزایش دهد. در دهه 1970، دولت فورد رویکرد مشابهی را در مورد ایران پیش گرفت. ویلیام بر، "تاریخچه مختصر مذاکرات هسته‌ای آمریکا و ایران"، *بولتن دانشمندان هسته‌ای*، جلد 65، شماره 1، ژانویه 2009، ص 23؛ پیتر فرن، "دیدگاه‌های یونسکو در مورد بازرسی بین‌المللی پادمان‌ها"، هشتمین کنفرانس بین‌المللی در باره هم‌کنش پادمان‌های تاسیسات، پورتلند، اورگان، 30 مارس 2008. آژانس اولین بانک سوخت هسته‌ای خود را در سال 2017 در قزاقستان تاسیس کرد.



دوباره اعمال کند ولی از اجرای آنها خودداری کند تا به مذاکرات فرصت بیشتری داده باشد؛ یا تحریم‌ها را دوباره اعمال کند و در اولین فرصتی که از نظر روند اداری ممکن باشد، آنها را به اجرا بگذارد.<sup>69</sup> نه خروج یکجانبه آمریکا از برجام و نه ادامه بلاتکلیفی در باره موضع واشنگتن، مطلوب است - نه برای اروپا و نه برای آینده برجام. با انتخاب گزینه اول، دولت ترامپ ممکن است برجام را نابود کند؛ و با انتخاب گزینه دوم ممکن است برجام را به خفگی تدریجی محکوم کند. برای به حداقل رساندن آسیب، E3 باید رویکرد خود را گسترده‌تر کند و یک طرح جایگزین توسعه دهد که بتواند ایران را ترغیب به متعهد ماندن به مفاد برجام کند، حتی اگر آمریکا از اجرای تمام یا بخشی از آن سر باز زند. اگر آمریکا از برجام خارج شود، و توافق هسته ای دیگر نتواند به عنوان توافقی میان ایران و E3/EU+3 حفظ شود، هنوز امکان دارد اروپا بتواند برجام را به صورت توافقی با حضور روسیه و چین، ولی منهای آمریکا، حفظ کند. این امر دست کم مستلزم ارائه بسته‌ای اقتصادی و سیاسی به ایران است که طبق آن، منافع پیش‌بینی شده در برجام برای ایران تا حد ممکن حفظ شود. این امر می‌تواند به سیاست‌گذاران ایران کمک کند در قبال عدم پایبندی آمریکا به برجام خوشبینی نشان دهند، از پیدایش بحرانی تازه بر سر فعالیت‌های هسته‌ای ایران جلوگیری کند، و راه را برای گفتگوی میان اتحادیه اروپا و ایران بر سر برنامه موشکی ایران، سیاست‌های منطقه‌ای آن کشور، وضعیت حقوق بشر، و همچنین سرنوشت شهروندان دو تابعیتی بازداشت شده در ایران به اتهامات مشکوک، باز بگذارد.<sup>70</sup> در حالت بدیل، اگر آمریکا به بخشی از برجام پایبند بماند ولی به شکلی ناخشنود و موقت، اجرای بخش‌هایی از این بسته می‌تواند ادامه بلاتکلیفی در مورد سرنوشت برجام را خنثی کند، و موانع موجود بر سر راه تجارت مجاز را از میان بر دارد.

درحالی که هیچ روشی وجود ندارد که اقتصاد ایران را به طور کامل در برابر پیامدهای خروج ایالات متحده آمریکا از توافق یا تداوم وضعیت بلاتکلیف موجود مصون بدارد، E3 می‌تواند بسته‌ای ارائه کند که ارزش سیاسی و اقتصادی آن بیش از مجموع عناصر تشکیل‌دهنده‌اش باشد. چنین بسته‌ای می‌تواند دو مجموعه از عناصر را شامل شود:

**اقدامات کوتاه‌مدت** طراحی شده برای ایجاد ضمانت فوری به شرکت‌های اروپایی علاقه‌مند به ورود به بازار ایران، و در عین حال ترغیب آن دسته از سران حکومت ایران که از ادامه پایبندی به برجام حمایت می‌کنند:

▪ E3 و شورای اروپا بیانیه‌ای منتشر خواهند کرد که بر حمایت قاطع‌شان از برجام تاکید می‌کند؛<sup>71</sup>

▪ در تلاش برای به حداقل رساندن تأثیرات تحریم‌های ثانوی آمریکا بر توانایی ایران برای صدور نفت و دریافت درآمد حاصل از آن، اتحادیه اروپا از شرکت‌های انرژی که حضور اندکی در آمریکا دارند محافظت خواهد کرد تا به خرید نفت و گاز ایران ادامه دهند، و بانک‌های مرکزی اروپایی مربوطه را تقویت خواهد کرد تا بتوانند پرداخت مطالبات ایران را پردازش کنند. نقل و انتقال پول می‌تواند در "سطح خالص" جریان داشته باشد، یعنی درآمد ایران از صدور نفت به اروپا می‌تواند برای پرداخت بهای واردات ایران از اروپا به کار رود؛

▪ اتحادیه اروپا می‌تواند مجوزی کلی و استاندارد قابل قبول برای ارزیابی بایسته و پایبندی به مقررات برای شرکت‌های اروپایی صادر کند تا با ایران به صورت قانونی تجارت کنند، و همچنین با یک سپر قانونی از آنان در برابر تحریم‌های آمریکا محافظت کند؛<sup>72</sup> همچنین بروکسل می‌تواند با وزارت خزانه داری آمریکا برای حفظ مجوز عمومی H که به نهادهای

<sup>69</sup> "منوچین: احیای تحریم‌ها الزاما به معنای خروج آمریکا از توافق هسته‌ای ایران نیست"، رویترز، 29 اوت 2017. موعد بعدی تمدید تعلیق تحریم‌ها 12 ژوئیه 2018 است.

<sup>70</sup> "با نزدیک شدن ضرب‌الاجل ترامپ، اروپایی‌ها با ایران بر سر مسائل منطقه‌ای مذاکره می‌کنند"، رویترز، 1 مارس 2018.

<sup>71</sup> این اقدام با بیانیه‌ای که پس از تصمیم اکتبر 2017 پرزیدنت ترامپ منتشر کردند هماهنگ خواهد بود. ر.ک. "بیانیه سران کشورهای فرانسه، آلمان و بریتانیا"، شماره 10 خیابان داوینگ، 13 اکتبر 2017؛ و "28 عضو اتحادیه اروپا متعهد به اجرای کامل و موثر توافق هسته‌ای ایران‌اند"، سرویس عملیات خارجی اتحادیه اروپا، 16 اکتبر 2017.

<sup>72</sup> بسیاری شرکت‌های اروپایی در پی اخذ امان‌نامه از قانون‌گذاران مطبوع خود برای معامله با ایران بوده‌اند. یک مجوز کلی می‌تواند جایگزین چنین امان‌نامه‌هایی باشد و آنها را استاندارد کند.

خارجی تحت مالکیت یا نظارت آمریکا اجازه اجرای تراکنش های مرتبط با ایران مشخصی را می دهد، مذاکره کند؛<sup>73</sup>

- همزمان، اتحادیه اروپا - به صورت یک نهاد کلی و نه هریک از کشورهای عضو آن به طور جداگانه - می تواند با آمریکا در مورد اخذ محافظتی ویژه برای مجموعه ای از صنایع یا شرکت های اروپایی که با ایران تجارت می کنند وارد مذاکره شود و تهدید کند که اگر چنان مجوزهایی داده نشود، صادرات آمریکا را مشمول تعرفه خواهد کرد؛<sup>74</sup>
- اتحادیه اروپا می تواند قانون موسوم به "قوانین مسدود کننده" مصوب 1996 خود را که شرکت های اروپایی را از پایبندی به تحریم های ثانویه آمریکا علیه ایران منع می کرد، با قانونی جایگزین کند که هنگامی که شرکت های اروپایی علیه نهادهای قانون گذاری آمریکا به دادگاه بین المللی دادگستری یا اتاق بازرگانی بین المللی شکایت ببرند، از آنها حمایت کند. چنین قانونی می تواند حاوی یک بند "استرداد" باشد که خسارات ناشی از نقض ادعایی تحریم ها را از طریق وضع تعرفه بر صادرات آمریکا به اروپا جبران کند.<sup>75</sup>
- E3 - همراه با دیگر کشورهای عضو اتحادیه اروپا که مایل باشند -- می توانند در تلاشی مشترک اعلام کنند که توسط موسسات مالی و اعتباری دولتی شان خطراتی، از قبیل خطرات مرتبط با تحریم ها، را که ممکن است شرکت هایشان را در تجارت با ایران تهدید کند، پوشش می دهند. در چند ماه گذشته، شماری از دولت های اروپایی گام های چشمگیری برای تسهیل تجارت قانونی با ایران با تقسیم کردن خطرات از طریق چنین مکانیسم هایی برداشته اند، اما E3 می تواند یک تلاش چندجانبه و سیستماتیک را هدایت کند؛<sup>76</sup>
- سازمان های دولتی توسعه بین المللی کشورهای فرانسه، آلمان و بریتانیا می توانند اقدامی مشترک برای حمایت از پروژه های توسعه زیربنایی در ایران را آغاز کنند و در مورد انتخاب پروژه ها و اعطای وام در اولین فرصت با تهران وارد مذاکره شوند؛ و
- E3 می تواند صدور روایید برای دانشجویان و کارآفرینان ایرانی را ساده تر کند.

**اقدامات میان مدت** نیازمند زمان بیشتری برای مذاکره و اجرا خواهند بود، اما می توانند نشانه ای باشند از جدیت اروپا به پایبندی به برجام و همچنین تعهدش به ایجاد رابطه ای مبتنی بر تعامل و متقابلاً سودمند با ایران:

- اتحادیه اروپا می تواند یک بانک بازرگانی چندجانبه مبتنی بر واحد پولی یورو دایر کند، شامل بانک های دولتی و بانک های خصوصی با ابعاد متوسط تا کوچکتر. هدف این بانک تجمیع منابع

<sup>73</sup> "مجوز عمومی H"، قواعد تحریم های و تراکنش های ایرانی، C.F.R. Part 560 31، دفتر کنترل دارایی های خارجی، وزارت خزانه داری آمریکا.

<sup>74</sup> چنین مذاکراتی نمی بایست پیش از خروج آمریکا از برجام انجام شود، چرا که تصمیم به خروج از برجام را برای دولت ترامپ آسان تر خواهد کرد. "شرکت نفتی توتال در صورت اعمال مجدد تحریم های آمریکا علیه ایران، درخواست معافیت خود کرد"، رویترز، 18 مارس 2018.

<sup>75</sup> مقررات شورای اروپا (EC)، شماره 2271/1/96، "محافظت در برابر تأثیرات کاربرد فراسرزمینی قوانین مصوب کشور ثالث..."، 22 نوامبر 1996. این قانون برای مقاومت در برابر تحریم های فراسرزمینی آمریکا علیه ایران و کوبا طراحی شد. این قانون عملاً واشنگتن را به مدت یک دهه از اعمال آن تحریم ها بازداشت. یک مقام ارشد اروپایی گفت: "بازنگری در قوانین از نظر فنی آسان است، ولی به اجرا گذاشتن این تغییرات دشوار است". مصاحبه گروه بحران، واشنگتن، مارس 2018. همچنین ر.ک. اسفندیار باتمانقلیچ، "آیا مقررات مسدود کننده می تواند به اروپا کمک کند از تجارت با ایران در مقابل ترامپ محافظت کند؟"، بررس و بازار، 13 فوریه 2018.

<sup>76</sup> شرکت "اینوییتالیا گلوبال اینوستمنت" روز 11 ژانویه موافقتنامه اعتباری عمده ای تا سقف پنج میلیارد یورو با ایران امضا کرد. "ایتالیا و ایران موافقتنامه اعتباری عمده ای برای سرمایه گذاری در ایران امضا کردند"، بیانیه مطبوعاتی، وزارت اقتصاد و دارایی ایتالیا، 11 ژانویه 2018. بانک فرانسوی بی پی فرانس قصد دارد تا پایان سال 2018 یک و نیم میلیارد یورو به تضمین کننده های صادرات اختصاص دهد. "فرانسه با هدف دور زدن تحریم های آمریکا، صادرات به ایران را فایننس می کند"، رویترز، 1 فوریه 2018.

این موسسات مالی و تقسیم ریسک‌ها، انجام پرداخت‌ها، و ارائه ضمانت‌نامه‌های اعتباری و خدمات بیمه‌ای به شرکت‌های بخش خصوصی اروپا که مایل به تجارت با ایران یا سرمایه‌گذاری در آن کشورند، و هم‌رسانی اطلاعات مربوط به ارزیابی بایسته و پایبندی به مقررات خواهد بود؛<sup>77</sup>

- کمیسیون اروپا می‌تواند برای فابینس پروژه‌های بزرگ بخش دولتی یا خصوصی، ایران را از فهرست کشورهای بالقوه واجد شرایط برای دریافت وام از بانک سرمایه‌گذاری اروپا، به فهرست کشورهای کاملاً واجد شرایط منتقل کند، و برای ایجاد یک چارچوب عملیات بانکی در ایران وارد مذاکره شود؛<sup>78</sup>
- اتحادیه اروپا و ایران می‌توانند در مورد یک رابطه درازمدت در زمینه انرژی مذاکره و توافق کنند، که طبق آن، در ازای صادرات گاز طبیعی ایران به اروپا از طریق خط لوله‌های موجود یا جدید، اروپا دسترسی ایران را به فناوری‌های پیشرفته انرژی تجدید پذیر فراهم آورد؛
- اتحادیه اروپا و ایران می‌توانند از تاسیس یک اتاق بازرگانی مشترک ایران و اتحادیه اروپا حمایت کنند؛ و
- اتحادیه اروپا و ایران می‌توانند همکاری هسته‌ای غیرنظامی را گسترش دهند، از جمله احداث نیروگاه‌های هسته‌ای غیرنظامی جدید در ازای توافقی مبنی بر تبدیل تاسیسات غنی‌سازی ایران به طرح‌های مشترک اروپایی-ایرانی، یا به‌کارگیری پرسنل اروپایی در آنها.

البته چنین اقدام‌هایی باید مشروط به پایبندی ایران به تعهدات برجامی‌اش باشند. اگر ایران فعالیت‌های هسته‌ای خود را از سر گیرد، چه تدریجی و چه با شتاب کامل، E3 یقیناً خود به حمایت از برجام پایان خواهد داد و از اعمال دوباره تحریم‌های چندجانبه هسته‌ای پشتیبانی خواهد کرد. به گفته یک مقام فرانسوی، "بحران هسته‌ای در سال 2003 به دلیل نگرانی از فعالیت‌های هسته‌ای ایران شروع شد. اگر ایران برنامه هسته‌ای خود را از سر بگیرد، به نقطه اول باز می‌گردیم و چاره‌ای جز همراهی با آمریکا در اعمال حداکثر فشار بر ایران نخواهیم داشت".<sup>79</sup> علاوه بر این، اگر ایران گام‌هایی بیشتر برای اصلاح بخش‌های مالی و بانکی خود -- به‌ویژه مسائل باقی‌مانده در طرح عملیاتی اش با کارگروه اقدام مالی (FATF) -- بر ندارد، نمی‌تواند از مکانیسم‌های بانکی فوق بهره‌مند شود.<sup>80</sup>

تلاشی حقیقی و سنجش‌پذیر از سوی ایران برای فرونشاندن تنش‌ها در منطقه، مطابق آنچه گروه بحران در گزارش آوریل 2018 خود توصیه کرد، به همان اندازه ضروری است.<sup>81</sup> مذاکرات اخیر اروپا

<sup>77</sup> بیشتر بانک‌های بین‌المللی به احتمال زیاد از ایران دوری خواهند جست، و موسسات مالی کوچک‌تر فاقد منابع لازم برای تأمین مالی پروژه‌های بزرگ در ایران‌اند. این چالشی چند وجهی است: بیشتر بانک‌های بین‌المللی تعامل چشمگیری با آمریکا دارند (عملیات در قلمروی آمریکا، به‌کارگیری پرسنل آمریکایی یا اتکا به شبکه بانکی آمریکا)، و در نتیجه از نقض تحریم‌های موجود آمریکا و یا بازگشت تحریم‌های هسته‌ای آن کشور بیمناکند. برخی بانک‌ها با نهادهای نظارتی آمریکا توافق‌نامه‌هایی دارند که بر مبنای آن، در ازای تعهد به معامله نکردن با ایران، موقتاً از پیگرد قانونی معاف شده‌اند. بانک‌های داخلی خود ایران کمبودهایی دارند که مشکل را پیچیده‌تر می‌کند (از استانداردهای ناکافی مربوط به مقابله با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم، تا نسبت بالای تسهیلات غیر در گردش). مصاحبه گروه بحران، بانکداران اروپایی، بروکسل، 18 آوریل 2018. برای تاریخچه موضوع، ر.ک. گزارش شماره 173 خاورمیانه و شمال آفریقای گروه بحران، گزارش یک سال اجرای برجام، 16 ژانویه 2017.

<sup>78</sup> روز 8 ژانویه 2018، پارلمان اروپا قطعنامه‌ای تصویب کرد که بر مبنای آن، "ایران باید به فهرست مناطق و کشورهای بالقوه واجد شرایط افزوده شود؛ شورای اروپا به پیرو آن، روز 27 فوریه مقرراتی تصویب کرد که ایران را برای دریافت وام از بانک سرمایه‌گذاری اروپا "بالقوه واجد شرایط" اعلام می‌کرد.

<sup>79</sup> مصاحبه گروه بحران، پاریس، 29 مارس 2018.

<sup>80</sup> در فوریه 2018، FATF تصمیم گرفت تعلیق اقدامات متقابل علیه ایران را ادامه دهد. با این همه، از ایران خواست در نه زمینه اصلاحاتی انجام دهد که هنوز کاملاً اجرا نشده‌اند. بیانیه عمومی FATF، 23 فوریه 2018. مقام‌های مسئول تحریم‌های اروپا می‌گویند تهران برای دسترسی به تخصص و کمک پیشنهادی آنها، گام‌های چندانی برداشته‌است. مصاحبه‌های گروه بحران، بروکسل، مارس 2018.

<sup>81</sup> گزارش شماره 184 خاورمیانه و شمال آفریقای گروه بحران، اولویت‌های ایران در خاورمیانه‌ای آشفته، 13 آوریل

(E3 به علاوه ایتالیا، تحت هماهنگی اتحادیه اروپا) با مقام‌های ایرانی درباره بحران یمن نتیجه‌چندانی به دست نداده است.<sup>82</sup> اروپایی‌ها از ایران به دلیل نرم‌ناپذیری‌اش انتقاد کردند، در حالی که تهران، تقصیر را متوجه عدم آمادگی اروپا و عدم تمایل عربستان سعودی به اقدام متقابل کرد.<sup>83</sup> فارغ از این بحث، با توجه به تصویری که ایران از دست بالا داشتن خود در منطقه دارد، اگر ایران از E3 توقع کمک در حفظ برجام را داشته‌باشد، مسئولیت برداشتن اولین گام بر دوش ایران است. تهران با برداشتن اولین گام می‌تواند ارزش تعامل با ایران را به جای اعمال فشار بر آن در ایفای نقشی سازنده‌تر در منطقه نشان دهد. سرانجام، تهران می‌بایست با اصل انجام مذاکراتی در آینده درباره‌ی یک توافق تکمیلی متقابلاً سودمند، موافقت کند، توافقی که نگرانی از توسعه‌نهایی فعالیت‌های چرخه سوخت هسته‌ای ایران را رفع کند، و محدودیت‌های منطقه‌ای بر برد و محموله موشک‌های بالیستیک آن کشور در ازای گام‌هایی متقابل – مثلاً لغو تمامی یا بخشی از تحریم‌های اولیه آمریکا – اعمال کند، چرا که سابقه اجرای برجام نشان داده است که تحریم‌های اولیه آمریکا مانع از بازگشت ایران به نظام مالی جهانی است.<sup>84</sup>

<sup>82</sup> اولین دور مذاکرات در فوریه 2018 در مونیخ انجام شد و دور دوم آن اوایل ماه مه در رم انجام خواهد شد.  
<sup>83</sup> یک مقام اروپایی با ابراز سرخوردگی گفت: "روحانی و ظریف قول همکاری دادند، ولی در عمل هیچ کاری نکرده‌اند". مصاحبه گروه بحران، پاریس، 29 مارس 2018. یک مقام ارشد ایران گفت: "ایران با E3/اتحادیه اروپا موافقت کرد و حوثی‌ها را تشویق به همکاری با فرستاده ویژه سازمان ملل متحد در امور یمن کرد، اما روز بعد، فرانسه و بریتانیا در ارائه قطعنامه ای به شورای امنیت سازمان ملل علیه نقش ایران در یمن، به آمریکا پیوستند و فضا را مسموم کردند. این دو کشور باید تصمیم بگیرند که می‌خواهند با ایران همکاری کنند یا با آن درگیر شوند. هر دو با هم نمی‌شود". مصاحبه گروه بحران، نیویورک، آوریل 2018. همچنین ر.ک. میشل نیکولز، "روسیه در برابر تلاش غرب برای محکومیت ایران به دلیل تامین سلاح برای یمن مقاومت می‌کند"، رویترز، 21 فوریه 2018.

<sup>84</sup> گروه بحران با پیشنهاد توافق بهتر در ازای بهتر، در سال 2017 نوشت: "یک رئیس جمهور جمهوریخواه که از حمایت کنگره‌ای با اکثریت جمهوریخواه برخوردار باشد، در ارائه مشوق به ایران بسیار بیشتر از پرزیدنت اوباما اعتبار خواهد داشت". ر.ک. گروه بحران، اجرای توافق هسته‌ای ایران، همان، ص ii.

## V. نتیجه

E3 هم‌اکنون خود را در تنگنای میان تلاش برای خشنود کردن آمریکا با "اصلاح" برجام و تضمین این امر می‌یابند که در انجام این کار، ایران را به خروج از برجام وادار نکنند. چالش دیگر E3 حصول اطمینان از موافقت دیگر کشورهای عضو اتحادیه اروپا با پیشنهادشان است. این امر مسلم نیست. در آوریل 2018، کشورهای عضو اتحادیه اروپا توصیه E3 را مبنی بر اعمال تحریم‌های هدفمند علیه پانزده شخص حقیقی و حقوقی ایرانی که در برنامه موشکی بالیستیک و فعالیت‌های منطقه‌ای ایران دست دارند، رد کردند.<sup>85</sup>

با توجه به مجموعه درهم پیچیده‌ای از سازش‌ها که برجام بر آنها بنا شده، E3 به صراحت گفته‌است که برجام نه قابل مذاکره مجدد است، نه قابل تفسیر مجدد (دست‌کم، بدون تصمیم جمعی کمیسیون مشترکی که تحت برجام تشکیل شد). با این همه، E3 با دولت ترامپ وارد مذاکره شد تا بکوشد نگرانی‌های اصلی آمریکا را رفع کند و آن کشور را در برجام نگه دارد. پرسش تنها این نیست که آیا این کار شدنی است یا نه، پرسش دیگر این است که آیا این کار به طریقی شدنی است که ایران را به خروج از برجام وادار نکند و برجام را تنها تا موعد بعدی حفظ نکند. گذشته از هدف اعلام شده، یعنی دستیابی به اجماعی نیرومندتر میان اروپا و آمریکا بر سر چگونگی برخورد با برنامه موشکی بالیستیک و فعالیت‌های منطقه‌ای ایران، هدف باید ثبات بخشیدن به برجام باشد، از طریق امکان دادن به ایران برای بهره مندی از منافع اقتصادی که طبق برجام حق‌اش را دارد.

دولت ترامپ که از سودمندی راهبرد فشار حداکثری خود اطمینان دارد – راهبردی که ظاهراً در گشودن باب گفتگو با کره شمالی تا اندازه ای توفیق داشته – ظاهراً به این واقعیت توجه نمی‌کند که در آینده نزدیک هیچ توافق گسترده‌تری را نمی‌توان بر ویرانه برجام بنا کرد، چرا که اضمحلال برجام به احتمال زیاد اعتماد ایران را به سودمندی مذاکرات آینده از میان خواهد برد. همچنین، بر خلاف کره شمالی که به بازدارنده نهایی دست یافته‌است، ایران بیشتر امتیازهای هسته‌ای خود را وانهاد و هیچ نمی‌خواهد از موضعی که ضعیف تلقی شود وارد مذاکره شود.

فرصت چندانی برای اروپا نمانده تا طرحی ابداع کند که برجام را هم در برابر خروج آمریکا و هم در برابر ادامه بلاتکلیفی محافظت کند. چنین هدفی از طریق بسته‌های تشویقی قابل دستیابی است، بسته‌ای که هدفش ترغیب سران ایران به پذیرفتن این امر باشد که فایده‌های ادامه پابندی به برجام، بیش از هزینه‌های بالقوه عدم پابندی و اقدامات تلافی‌جویانه است. اگر کشورهای E3 موضع واحد کنونی‌شان را حفظ کنند و در صورت لزوم، مسیری مستقل از آمریکا برای نجات برجام ترسیم کنند، به طور بالقوه خواهند توانست از خطر شعله‌ور شدن دوباره بحران هسته‌ای در یک خاورمیانه دستخوش آشوب جلوگیری کنند.<sup>86</sup> چنین مسیری راه را برای بازگشت آمریکا به برجام در آینده باز نگه خواهد داشت. ترامپ در موارد دیگر نشان داده است که ممکن است آماده بازگشت به توافقنامه‌هایی باشد که پیشتر از آنها خارج شده‌است.<sup>87</sup> علاوه بر این، حتی اگر تحریم‌های آمریکا علیه برنامه هسته‌ای ایران دوباره نافذ شوند، دو سال دیگر در آمریکا انتخابات ریاست جمهوری دیگری برگزار خواهد شد، انتخاباتی که در آن ممکن است رهبرانی انتخاب شوند که دیدگاهی متفاوت در باره پابندی آمریکا به تعهدات بین‌المللی‌اش داشته باشند.<sup>88</sup>

## واشنگتن/بروکسل، 2 مه 2018

<sup>85</sup> "با نزدیک شدن ضرب‌الاجل ترامپ، اتحادیه اروپا نتوانست بر سر تحریم‌های تازه علیه ایران به توافق برسد"، رویترز، 16 آوریل 2018.

<sup>86</sup> یک قانون‌گذار ارشد جمهوریخواه گفت: "اگر آمریکا از توافق هسته‌ای خارج شود، امتیاز خود در تاثیر گذاشتن بر اروپایی‌ها را در مسائلی مانند فعالیت‌های منطقه‌ای سپاه و برنامه موشکی آن از دست خواهد داد". مصاحبه گروه بحران، واشنگتن، مارس 2018.

<sup>87</sup> "ترامپ در توییتش نظرش را در باره پیوستن به پیمان همکاری کشورهای حوزه اقیانوس آرام (TPP) تغییر داد"، وکس، 18 آوریل 2018.

<sup>88</sup> یک مقام آمریکایی اظهار داشت: "افزودن دوباره حدود 400 شخص حقیقی و حقوقی ایرانی که پیش از نافذ شدن برجام از فهرست تحریم‌ها کنار گذاشته شده بودند، بین سه تا شش ماه وقت می‌برد. همچنین، مقام‌های آمریکایی ظاهراً فعلاً متعده به دادن مهلتی 180 روزه به شرکای تجاری ایران برای توقف فعالیت تجاری خود در ایران هستند". مصاحبه گروه بحران، واشنگتن، آوریل 2018. اگر این موضع باقی بماند، معنایش این است که تحریم‌های آمریکا در ماه مه دوباره اعمال می‌شوند ولی تا میانه نوامبر 2018 نافذ نخواهند شد.

پیوست A: نقشه ایران



Map No. 3891 Rev. 1 UNITED NATIONS  
January 2004

Department of Peacekeeping Operations  
Cartographic Section

---

## Appendix B: About the International Crisis Group

---

The International Crisis Group (Crisis Group) is an independent, non-profit, non-governmental organisation, with some 120 staff members on five continents, working through field-based analysis and high-level advocacy to prevent and resolve deadly conflict.

Crisis Group's approach is grounded in field research. Teams of political analysts are located within or close by countries or regions at risk of outbreak, escalation or recurrence of violent conflict. Based on information and assessments from the field, it produces analytical reports containing practical recommendations targeted at key international, regional and national decision-takers. Crisis Group also publishes *CrisisWatch*, a monthly early warning bulletin, providing a succinct regular update on the state of play in up to 70 situations of conflict or potential conflict around the world.

Crisis Group's reports are distributed widely by email and made available simultaneously on its website, [www.crisisgroup.org](http://www.crisisgroup.org). Crisis Group works closely with governments and those who influence them, including the media, to highlight its crisis analyses and to generate support for its policy prescriptions.

The Crisis Group Board of Trustees – which includes prominent figures from the fields of politics, diplomacy, business and the media – is directly involved in helping to bring the reports and recommendations to the attention of senior policymakers around the world. Crisis Group is chaired by former UN Deputy Secretary-General and Administrator of the United Nations Development Programme (UNDP), Lord Mark Malloch-Brown. Its Vice Chair is Ayo Obe, a Legal Practitioner, Columnist and TV Presenter in Nigeria.

Crisis Group's President & CEO, Robert Malley, took up the post on 1 January 2018. Malley was formerly Crisis Group's Middle East and North Africa Program Director and most recently was a Special Assistant to former U.S. President Barack Obama as well as Senior Adviser to the President for the Counter-ISIL Campaign, and White House Coordinator for the Middle East, North Africa and the Gulf region. Previously, he served as President Bill Clinton's Special Assistant for Israeli-Palestinian Affairs.

Crisis Group's international headquarters is in Brussels, and the organisation has offices in ten other locations: Bishkek, Bogota, Dakar, Kabul, Islamabad, Istanbul, Nairobi, London, New York, and Washington, DC. It has presences in the following locations: Abuja, Algiers, Bangkok, Beirut, Caracas, Gaza City, Guatemala City, Hong Kong, Jerusalem, Johannesburg, Juba, Mexico City, New Delhi, Rabat, Sanaa, Tblisi, Toronto, Tripoli, Tunis, and Yangon.

Crisis Group receives financial support from a wide range of governments, foundations, and private sources. Currently Crisis Group holds relationships with the following governmental departments and agencies: Australian Department of Foreign Affairs and Trade, Austrian Development Agency, Danish Ministry of Foreign Affairs, Dutch Ministry of Foreign Affairs, European Union Instrument contributing to Stability and Peace, European Commission, Directorate General for Neighbourhood Enlargement Negotiations, Finnish Ministry for Foreign Affairs, French Development Agency, French Ministry of Europe and Foreign Affairs, Irish Aid, Japan International Cooperation Agency, Principality of Liechtenstein, Luxembourg Ministry of Foreign Affairs, New Zealand Ministry of Foreign Affairs and Trade, Norwegian Ministry of Foreign Affairs, Swedish Ministry of Foreign Affairs, and the Swiss Federal Department of Foreign Affairs.

Crisis Group also holds relationships with the following foundations: Carnegie Corporation of New York, Heinrich Böll Stiftung, Henry Luce Foundation, John D. and Catherine T. MacArthur Foundation, Konrad Adenauer Stiftung, Korea Foundation, Oak Foundation, Omidyar Network Fund, Open Society Foundations, Ploughshares Fund, Robert Bosch Stiftung, Rockefeller Brothers Fund, and Wellspring Philanthropic Fund.

**May 2018**

## Appendix C: Reports and Briefings on the Middle East and North Africa since 2015

### Special Reports

*Exploiting Disorder: al-Qaeda and the Islamic State*, Special Report N°1, 14 March 2016 (also available in Arabic and French).

*Seizing the Moment: From Early Warning to Early Action*, Special Report N°2, 22 June 2016.

*Counter-terrorism Pitfalls: What the U.S. Fight against ISIS and al-Qaeda Should Avoid*, Special Report N°3, 22 March 2017.

### Israel/Palestine

*The Status of the Status Quo at Jerusalem's Holy Esplanade*, Middle East Report N°159, 30 June 2015 (also available in Arabic and Hebrew).

*No Exit? Gaza & Israel Between Wars*, Middle East Report N°162, 26 August 2015 (also available in Arabic).

*How to Preserve the Fragile Calm at Jerusalem's Holy Esplanade*, Middle East Briefing N°48, 7 April 2016 (also available in Arabic and Hebrew).

*Israel/Palestine: Parameters for a Two-State Settlement*, Middle East Report N°172, 28 November 2016 (also available in Arabic).

*Israel, Hizbollah and Iran: Preventing Another War in Syria*, Middle East Report N°182, 8 February 2018 (also available in Arabic).

### Iraq/Syria/Lebanon

*Arming Iraq's Kurds: Fighting IS, Inviting Conflict*, Middle East Report N°158, 12 May 2015 (also available in Arabic).

*Lebanon's Self-Defeating Survival Strategies*, Middle East Report N°160, 20 July 2015 (also available in Arabic).

*New Approach in Southern Syria*, Middle East Report N°163, 2 September 2015 (also available in Arabic).

*Arsal in the Crosshairs: The Predicament of a Small Lebanese Border Town*, Middle East Briefing N°46, 23 February 2016 (also available in Arabic).

*Russia's Choice in Syria*, Middle East Briefing N°47, 29 March 2016 (also available in Arabic).

*Steps Toward Stabilising Syria's Northern Border*, Middle East Briefing N°49, 8 April 2016 (also available in Arabic).

*Fight or Flight: The Desperate Plight of Iraq's "Generation 2000"*, Middle East Report N°169, 8 August 2016 (also available in Arabic).

*Hizbollah's Syria Conundrum*, Middle East Report N°175, 14 March 2017 (also available in Arabic and Farsi).

*Fighting ISIS: The Road to and beyond Raqqa*, Middle East Briefing N°53, 28 April 2017 (also available in Arabic).

*The PKK's Fateful Choice in Northern Syria*, Middle East Report N°176, 4 May 2017 (also available in Arabic).

*Oil and Borders: How to Fix Iraq's Kurdish Crisis*, Middle East Briefing N°55, 17 October 2017 (also available in Arabic).

*Averting Disaster in Syria's Idlib Province*, Middle East Briefing N°56, 9 February 2018 (also available in Arabic).

*Winning the Post-ISIS Battle for Iraq in Sinjar*, Middle East Report N°183, 20 February 2018 (also available in Arabic).

### North Africa

*Libya: Getting Geneva Right*, Middle East and North Africa Report N°157, 26 February 2015 (also available in Arabic).

*Reform and Security Strategy in Tunisia*, Middle East and North Africa Report N°161, 23 July 2015 (also available in French).

*Algeria and Its Neighbours*, Middle East and North Africa Report N°164, 12 October 2015 (also available in French and Arabic).

*The Prize: Fighting for Libya's Energy Wealth*, Middle East and North Africa Report N°165, 3 December 2015 (also available in Arabic).

*Tunisia: Transitional Justice and the Fight Against Corruption*, Middle East and North Africa Report N°168, 3 May 2016 (also available in Arabic and French).

*Jihadist Violence in Tunisia: The Urgent Need for a National Strategy*, Middle East and North Africa Briefing N°50, 22 June 2016 (also available in French and Arabic).

*The Libyan Political Agreement: Time for a Reset*, Middle East and North Africa Report N°170, 4 November 2016 (also available in Arabic).

*Algeria's South: Trouble's Bellwether*, Middle East and North Africa Report N°171, 21 November 2016 (also available in Arabic and French).

*Blocked Transition: Corruption and Regionalism in Tunisia*, Middle East and North Africa Report N°177, 10 May 2017 (only available in French and Arabic).

*How the Islamic State Rose, Fell and Could Rise Again in the Maghreb*, Middle East and North Africa Report N°178, 24 July 2017 (also available in Arabic and French).

*How Libya's Fezzan Became Europe's New Border*, Middle East and North Africa Report N°179, 31 July 2017 (also available in Arabic).

*Stemming Tunisia's Authoritarian Drift*, Middle East and North Africa Report N°180, 11 January 2018 (also available in French and Arabic).



**Iran/Yemen/Gulf**

*Yemen at War*, Middle East Briefing N°45, 27 March 2015 (also available in Arabic).

*Iran After the Nuclear Deal*, Middle East Report N°166, 15 December 2015 (also available in Arabic).

*Yemen: Is Peace Possible?*, Middle East Report N°167, 9 February 2016 (also available in Arabic).

*Turkey and Iran: Bitter Friends, Bosom Rivals*, Middle East Briefing N°51, 13 December 2016 (also available in Farsi).

*Implementing the Iran Nuclear Deal: A Status Report*, Middle East Report N°173, 16 January 2017 (also available in Farsi).

*Yemen's al-Qaeda: Expanding the Base*, Middle East Report N°174, 2 February 2017 (also available in Arabic).

*Instruments of Pain (I): Conflict and Famine in Yemen*, Middle East Briefing N°52, 13 April 2017 (also available in Arabic).

*Discord in Yemen's North Could Be a Chance for Peace*, Middle East Briefing N°54, 11 October 2017 (also available in Arabic).

*The Iran Nuclear Deal at Two: A Status Report*, Middle East Report N°181, 16 January 2018 (also available in Arabic and Farsi).

*Iran's Priorities in a Turbulent Middle East*, Middle East Report N°184, 13 April 2018.

## Appendix D: International Crisis Group Board of Trustees

## CO-CHAIR

**Lord (Mark) Malloch-Brown**

Former UN Deputy Secretary-General and Administrator of the United Nations Development Programme (UNDP)

## PRESIDENT &amp; CEO

**Robert Malley**

Former White House Coordinator for the Middle East, North Africa and the Gulf region

## VICE-CHAIR

**Ayo Obe**

Chair of the Board of the Gorée Institute (Senegal); Legal Practitioner (Nigeria)

## OTHER TRUSTEES

**Fola Adeola**

Founder and Chairman, FATE Foundation

**Celso Amorim**

Former Minister of External Relations of Brazil; Former Defence Minister

**Hushang Ansary**

Chairman, Parman Capital Group LLC; Former Iranian Ambassador to the U.S. and Minister of Finance and Economic Affairs

**Nahum Barnea**

Political Columnist, Israel

**Kim Beazley**

Former Deputy Prime Minister of Australia and Ambassador to the U.S.; Former Defence Minister

**Carl Bildt**

Former Prime Minister and Foreign Minister of Sweden

**Emma Bonino**

Former Foreign Minister of Italy and European Commissioner for Humanitarian Aid

**Cheryl Carolus**

Former South African High Commissioner to the UK and Secretary General of the African National Congress (ANC)

**Maria Livanos Cattai**

Former Secretary General of the International Chamber of Commerce

**Wesley Clark**

Former NATO Supreme Allied Commander

**Sheila Coronel**

Toni Stabile Professor of Practice in Investigative Journalism; Director, Toni Stabile Center for Investigative Journalism, Columbia University

**Frank Giustra**

President & CEO, Fiore Fiore Group

**Mo Ibrahim**

Founder and Chair, Mo Ibrahim Foundation; Founder, Celtel International

**Wolfgang Ischinger**

Chairman, Munich Security Conference; Former German Deputy Foreign Minister and Ambassador to the UK and U.S.

**Yoriko Kawaguchi**

Former Foreign Minister of Japan; former Environment Minister

**Wadah Khanfar**

Co-Founder, Al Sharq Forum; former Director General, Al Jazeera Network

**Wim Kok**

Former Prime Minister of the Netherlands

**Andrey Kortunov**

Director General of the Russian International Affairs Council

**Ivan Krastev**

Chairman of the Centre for Liberal Strategies (Sofia); Founding Board Member of European Council on Foreign Relations

**Ricardo Lagos**

Former President of Chile

**Joanne Leedom-Ackerman**

Former International Secretary of PEN International; Novelist and journalist, U.S.

**Helge Lund**

Former Chief Executive BG Group (UK) and Statoil (Norway)

**Shivshankar Menon**

Former Foreign Secretary of India; former National Security Advisor

**Naz Modirzadeh**

Director of the Harvard Law School Program on International Law and Armed Conflict

**Saad Mohseni**

Chairman and Chief Executive Officer of MOBY Group

**Marty Natalegawa**

Former Minister of Foreign Affairs of Indonesia, Permanent Representative to the UN, and Ambassador to the UK

**Roza Otunbayeva**

Former President of the Kyrgyz Republic; Founder of the International Public Foundation "Roza Otunbayeva Initiative"

**Thomas R. Pickering**

Former U.S. Under Secretary of State and Ambassador to the UN, Russia, India, Israel, Jordan, El Salvador and Nigeria

**Olympia Snowe**

Former U.S. Senator and Member of the House of Representatives

**Javier Solana**

President, ESADE Center for Global Economy and Geopolitics; Distinguished Fellow, The Brookings Institution

**Alexander Soros**

Deputy Chair of the Global Board, Open Society Foundations

**George Soros**

Founder, Open Society Foundations and Chair, Soros Fund Management

**Pär Stenbäck**

Former Minister of Foreign Affairs and of Education, Finland; Chairman of the European Cultural Parliament

**Jonas Gahr Støre**

Leader of the Labour Party and Labour Party Parliamentary Group; former Foreign Minister of Norway

**Lawrence H. Summers**

Former Director of the U.S. National Economic Council and Secretary of the U.S. Treasury; President Emeritus of Harvard University

**Helle Thorning-Schmidt**

CEO of Save the Children International; former Prime Minister of Denmark

**Wang Jisi**

Member, Foreign Policy Advisory Committee of the Chinese Foreign Ministry; President, Institute of International and Strategic Studies, Peking University

**PRESIDENT'S COUNCIL**

A distinguished group of individual and corporate donors providing essential support and expertise to Crisis Group.

CORPORATE	INDIVIDUAL	
<b>BP</b>	<b>(5) Anonymous</b>	<b>Stephen Robert</b>
<b>Shearman &amp; Sterling LLP</b>	<b>Scott Bessent</b>	<b>Luděk Sekyra</b>
<b>Statoil (U.K.) Ltd.</b>	<b>David Brown &amp; Erika Franke</b>	<b>Alexander Soros</b>
<b>White &amp; Case LLP</b>	<b>Herman De Bode</b>	<b>Ian R. Taylor</b>

**INTERNATIONAL ADVISORY COUNCIL**

Individual and corporate supporters who play a key role in Crisis Group's efforts to prevent deadly conflict.

CORPORATE	INDIVIDUAL	
<b>Anonymous</b>	<b>(3) Anonymous</b>	<b>Faisal Khan</b>
<b>APCO Worldwide Inc.</b>	<b>Mark Bergman</b>	<b>Cleopatra Kitti</b>
<b>Atlas Copco AB</b>	<b>Stanley Bergman &amp; Edward Bergman</b>	<b>Michael &amp; Jackie Lambert</b>
<b>Chevron</b>		<b>Samantha Lasry</b>
<b>Edelman UK</b>	<b>David &amp; Katherine Bradley</b>	<b>Leslie Lishon</b>
<b>Eni</b>	<b>Eric Christiansen</b>	<b>Malcolm Hewitt Wiener Foundation</b>
<b>HSBC Holdings Plc</b>	<b>Sam Englehardt</b>	<b>The New York Community Trust – Lise Strickler &amp; Mark Gallogly Charitable Fund</b>
<b>MetLife</b>	<b>The Edelman Family Foundation</b>	<b>The Nommontu Foundation</b>
<b>Noble Energy</b>	<b>Seth &amp; Jane Ginns</b>	<b>Brian Paes-Braga</b>
<b>RBC Capital Markets</b>	<b>Ronald Glickman</b>	<b>Kerry Propper</b>
<b>Shell</b>	<b>David Harding</b>	<b>Duco Sickinghe</b>
	<b>Geoffrey R. Hoguet &amp; Ana Luisa Ponti</b>	<b>Nina K. Solarz</b>
	<b>Geoffrey Hsu</b>	<b>Clayton E. Swisher</b>
	<b>David Jannetti</b>	<b>Enzo Viscusi</b>

**AMBASSADOR COUNCIL**

Rising stars from diverse fields who contribute their talents and expertise to support Crisis Group's mission.

<b>Amy Benziger</b>	<b>Lindsay Iversen</b>	<b>Nidhi Sinha</b>
<b>Tripp Callan</b>	<b>Azim Jamal</b>	<b>Chloe Squires</b>
<b>Kivanc Cubukcu</b>	<b>Arohi Jain</b>	<b>Leeanne Su</b>
<b>Matthew Devlin</b>	<b>Christopher Louney</b>	<b>Bobbi Thomason</b>
<b>Victoria Ergolavou</b>	<b>Matthew Magenheim</b>	<b>AJ Twombly</b>
<b>Noa Gafni</b>	<b>Madison Malloch-Brown</b>	<b>Dillon Twombly</b>
<b>Christina Bache</b>	<b>Megan McGill</b>	<b>Annie Verderosa</b>
<b>Lynda Hammes</b>	<b>Hamesh Mehta</b>	<b>Zachary Watling</b>
<b>Jason Hesse</b>	<b>Tara Opalinski</b>	<b>Grant Webster</b>
<b>Dalí ten Hove</b>	<b>Perfecto Sanchez</b>	

**SENIOR ADVISERS**

Former Board Members who maintain an association with Crisis Group, and whose advice and support are called on (to the extent consistent with any other office they may be holding at the time).

<b>Martti Ahtisaari</b> Chairman Emeritus	<b>Lakhdar Brahimi</b>	<b>Swanee Hunt</b>
<b>George Mitchell</b> Chairman Emeritus	<b>Kim Campbell</b>	<b>Aleksander Kwasniewski</b>
<b>Gareth Evans</b> President Emeritus	<b>Jorge Castañeda</b>	<b>Todung Mulya Lubis</b>
<b>Kenneth Adelman</b>	<b>Naresh Chandra</b>	<b>Allan J. MacEachen</b>
<b>Adnan Abu-Odeh</b>	<b>Eugene Chien</b>	<b>Graça Machel</b>
<b>HRH Prince Turki al-Faisal</b>	<b>Joaquim Alberto Chissano</b>	<b>Jessica T. Mathews</b>
<b>Óscar Arias</b>	<b>Victor Chu</b>	<b>Barbara McDougall</b>
<b>Ersin Arioğlu</b>	<b>Mong Joon Chung</b>	<b>Matthew McHugh</b>
<b>Richard Armitage</b>	<b>Pat Cox</b>	<b>Miklós Németh</b>
<b>Diego Arria</b>	<b>Gianfranco Dell'Alba</b>	<b>Christine Ockrent</b>
<b>Zainab Bangura</b>	<b>Jacques Delors</b>	<b>Timothy Ong</b>
<b>Shlomo Ben-Ami</b>	<b>Alain Destexhe</b>	<b>Olara Otunnu</b>
<b>Christoph Bertram</b>	<b>Mou-Shih Ding</b>	<b>Lord (Christopher) Patten</b>
<b>Alan Blinken</b>	<b>Uffe Ellemann-Jensen</b>	<b>Victor Pinchuk</b>
	<b>Gernot Erler</b>	<b>Surin Pitsuwan</b>
	<b>Marika Fahlén</b>	<b>Fidel V. Ramos</b>
	<b>Stanley Fischer</b>	
	<b>Carla Hills</b>	